

UCHWAŁA NR IX/77/2025
RADY GMINY MIELEC

z dnia 5 lutego 2025 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mielec na lata 2025 - 2028

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1465 z późn.zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r., poz. 1292 z późn.zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu, Delegatura w Tarnobrzegu

Rada Gminy Mielec
uchwala, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się do realizacji „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Mielec na lata 2025 - 2028” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

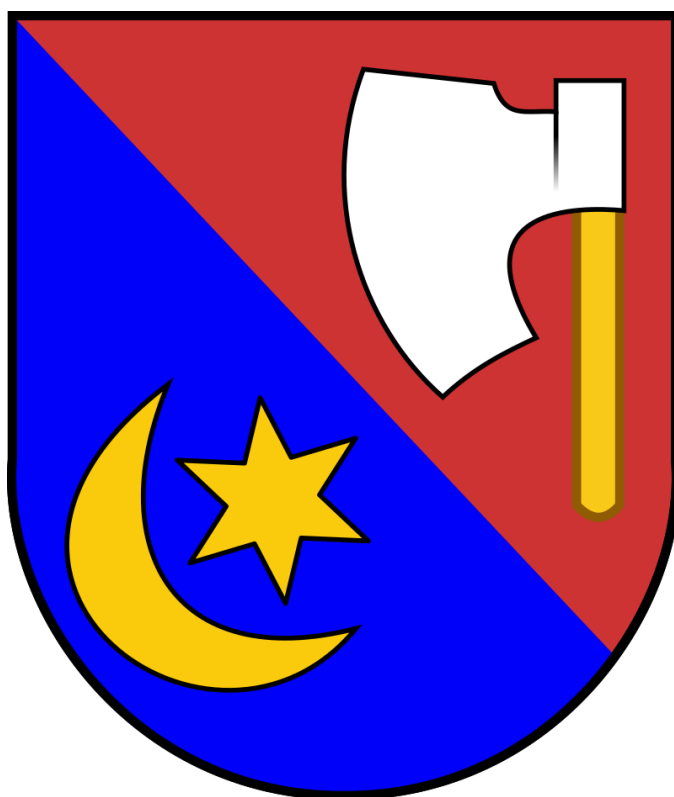
§ 2.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

Przewodniczący Rady Gminy

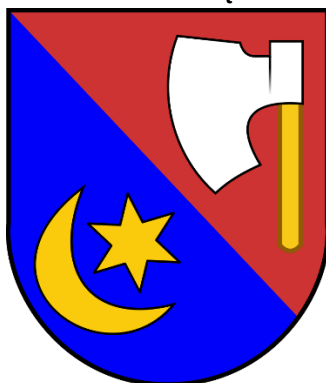
Jerzy Krawczyk

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIELEC NA LATA 2025 - 2028

**Mielec
2024**

ZAMAWIAJĄCY:

Gmina Mielec
ul. Głowackiego 5
39-300 Mielec
sekretariat@ug.mielec.pl
www.gmina.mielec.pl

WYKONAWCA:

RELIKT
Pracownia Archeologiczna

Judyta Nawrot-Bukowiec
ul. Miejska 93/12B
35-317 Rzeszów
tel. 783 798 165
e-mail: reliktarcheologia@gmail.com
www.reliktarcheologia.pl

Autor opracowania:

Judyta Nawrot-Bukowiec

Spis treści

1. Wstęp	5
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	6
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	7
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	16
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym	16
4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026	16
4.1.2 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030	17
4.1.3 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030	18
4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	19
4.2.1 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2022-2025	20
4.2.2 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030	23
4.2.3 Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2030	23
4.2.4 Strategia ZIT dla miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Mielca 2022-2027	25
4.2.5 Strategia Rozwoju Ponadlokalnego „Dorzecze Wisłoki” na lata 2022-2030	25
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	27
5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	27
5.1.1 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mielec	27
5.1.2 Miejskowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mielec	30
5.2 Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	34
5.2.1 Charakterystyka gminy	34
5.2.2 Rys historyczny	35
5.2.3 Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	38
5.2.4. Zabytki archeologiczne	43
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	44
5.3.1 Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	44
5.3.2 Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	45
5.3.3 Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków	46
5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	46

5.5 Dziedzictwo niematerialne	47
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	49
7. Założenia programowe	51
7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami	51
8. Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	56
9. Zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	57
10. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	58
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	59

1. Wstęp

Niniejszy dokument służy określeniu działań gminy w zakresie inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te winny odbywać się w harmonii z działaniami gospodarczymi i społecznymi oraz zapewniać ochronę dziedzictwa kulturowego środkami prawnymi, takimi jak odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz finansowymi, poprzez przeznaczenie części budżetu gminy na ochronę zabytków. Procesy rozwojowe zachodzić powinny przy zapewnieniu warunków trwania i zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz przy wykorzystaniu zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Lokalne dziedzictwo kulturowe posiada potencjał wpływający na atrakcyjność ekonomiczną regionu poprzez rozwój turystyki w oparciu o zabytki. Poprzez wyznaczone działania może przyczynić się do wzmocnienia świadomości wspólnoty kulturowej i lokalnej tożsamości.

Pierwsze rozdziały (II-IV) dotyczą ustawowych uwarunkowań formalno-prawnych odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego, ustawowych celów *Programu* oraz analizują najważniejsze dokumenty, strategie, programy - ważne z punktu widzenia opieki nad zabytkami - zarówno opracowane na szczeblu centralnym jak i wojewódzkim. Jest to konieczne, gdyż *Program* powinien być zgodny z założeniami odnoszącymi się do ochrony i opieki nad zabytkami zarówno na szczeblu centralnym, czyli do polityki państwa w tym zakresie, jak również na poziomie województwa i powiatu.

Rozdział V składa się z kilku części. W pierwszej części analizie poddane zostały dokumenty programowe gminy pod kątem uwzględnienia w nich kwestii związanych lub mających wpływ na zachowanie oraz ochronę zabytków i krajobrazu kulturowego. W części drugiej przedstawiono charakterystykę zasobu zabytkowego gminy. Wskazano w nim najważniejsze obiekty, zespoły obiektów i cechy charakterystyczne krajobrazu kulturowego gminy. Takie rozpoznanie dało podstawę do znajdującej się w dalszej części *Programu* analizy SWOT (mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia) jakie dokonały się w zakresie zachowania zasobu najistotniejszych zadań do zrealizowania przez gminę. W kolejnej części rozdziału V przedstawiono dane dotyczące zabytków z terenu gminy wpisanych do rejestru (rejestr zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych), zabytki w gminnej ewidencji zabytków, jak również dziedzictwo niematerialne gminy.

Rozdział VI stanowi ocenę dziedzictwa kulturowego - Analiza szans i zagrożeń. Uwzględniono w nim aktualny stan zachowania zasobu zabytkowego i krajobrazu kulturowego. W rozdziale VII wskazano najważniejsze zadania ujęte w ramach zawartych priorytetów (Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego gminy oraz Priorytet II: Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego). Kolejne rozdziały, VIII i IX, dotyczą sposobu realizacji i oceny wdrażania *Programu*. W X rozdziale, przedstawiono źródła finansowania realizacji zadań. Natomiast w końcowym IX rozdziale opisano realizację i finansowanie przez Gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*t. j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1292*) mówiący, że:

1. Wójt, burmistrz lub prezydent miasta sporządza na okres 4 lat program opieki nad zabytkami,
2. Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę (miasta, gminy, powiatu) po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
3. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
4. Z realizacji programu wójt, burmistrz lub prezydent sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia Radzie.

W przypadku programów na poziomie gminnym podstawą ich sporządzenia jest Gminna Ewidencja Zabytków założona w oparciu o ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnione zostają w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w świetle art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyekspozowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie zadań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony tego dziedzictwa określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie tego konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

1. **Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.** (*Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.*) w przepisach:

Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Art. 86: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

2. **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (*t. j. Dz. U. z 2024 poz. 1292.*), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3: definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4: objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5: określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

Art. 6: klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art 7: reguluje następujące formy ochrony zabytków:

1) Wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków.

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.

2) Uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.

3) Utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4) Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 16 ust. 1: wskazuje radę gminy jako organ tworzący park kulturowy, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Art. 17: określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, składowania lub magazynowania odpadów.

Art. 18: „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. 2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności: 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu; 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

Art. 19: wskazuje, że „1. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, parków kulturowych. 1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. 1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt. 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych. 2. W przypadku, gdy gmina posiada Gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1. 3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

Art. 20: mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 21: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

Art. 89: wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

Art. 107a. 1. Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, który nie powiadomił odpowiednio ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego albo wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia,

2) zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zagrożenia,

3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego, w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany,

4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości – podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

2. Karę pieniężną, o której mowa w ust. 1, nakłada w drodze decyzji organ ochrony zabytków, którego właściciel lub posiadacz obowiązany był powiadomić.

Art. 107c. 1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która uniemożliwia lub utrudnia dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

2. Karę pieniężną, o której mowa w ust. 1, nakłada w drodze decyzji organ ochrony zabytków, któremu uniemożliwiono lub utrudniono dostęp do zabytku.

3. **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 609, ze zm.), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

4. **Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 609, ze zm.). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

5. **Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 725, ze zm.). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Ustawa dotyczy także obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

6. **Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 54, ze zm.). W odniesieniu do zieleni zabytkowej objętej ochroną prawną Ustawa reguluje zasady wydawania pozwoleń na wycinkę i pielęgnację zieleni, definiuje wymóg uzgadniania

z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz jego kompetencje w zakresie wydawania pozwoleń na podejmowanie prac polegających na usunięciu drzew lub krzewów z nieruchomości zabytkowej lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni.

7. **Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 1336, ze zm.), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
8. **Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 1145, ze zm.). Ustawa reguluje zbywanie nieruchomości zabytkowych własności Skarbu Państwa bądź samorządu terytorialnego:
 - art. 13 ust. 4 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków,
 - art. 13 ust. 5 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków).
9. **Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 87). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, FilMOTEKA Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
10. **Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 834). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).
11. **Ustawie z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych** (t. j. Dz. U. 2024, poz. 576).
12. **Ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych** (t. j. Dz. U. 2018, poz. 2337).

13. **Ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu** (*t. j. Dz. U. 2015, poz. 774, ze zm.*).
14. **Ustawie z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych** (*t. j. Dz. U. 2024, poz. 82*).
15. **Ustawie z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym** (*t. j. Dz. U. 2024, poz. 1176*).
16. **Ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach** (*t. j. Dz. U. 2024, poz. 530, ze zm.*).
17. **Ustawie z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych** (*t. j. Dz. U. 2023, poz. 70, ze zm.*).
18. **Ustawie z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadku i darowizn** (*t. j. Dz. U. 2024, poz. 596, ze zm.*).
19. **Ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji** (*t. j. Dz. U. 2024, poz. 278*).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

20. **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (*t. j. Dz. U. 2022, poz. 385*). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną a osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

- „1) gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie,
- 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów,
- 3) przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
- 4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody,
- 5) urządzanie wystaw,
- 6) organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych,
- 7) prowadzenie działalności edukacyjnej,
- 8) udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych,
- 9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów,
- 10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący) muzeum zobowiązana jest do:

- 1) zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,
- 2) zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,
- 3) sprawowania nadzoru nad muzeum.

21. **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (*t. j. Dz. U. 2022, poz. 2393*). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

22. **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (*t. j. Dz. U. 2020, poz. 164*).

Do aktów wykonawczych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami należy także:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (*Dz. U. z 2019 r. poz. 1721*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (*Dz. U. z 2019 r. poz. 1886*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (*Dz. U. z 2017 r. poz. 928*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2017 r. poz. 1674*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (*Dz. U. z 2014 r. poz. 110*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2004 r., poz. 259*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (*Dz. U. z 2004 r., poz. 2153*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (*Dz. U. z 2011, poz. 510*).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 19.07.2019 r. ws. wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (*Dz. U. z 2019, poz. 1470*).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 12.05.2004 r. ws. odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (*Dz. U. z 2004, poz. 1304*).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 09.04.2004 r. ws. organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (*Dz. U. z 2004, poz. 706*).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 01.04.2004 r. ws. nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (*Dz. U. z 2004, poz. 650*).

Przepisy i konwencje międzynarodowe

Problematyka ochrony zabytków jako ważne zagadnienie dziedzictwa kulturowego znalazła swoje odbicie w międzynarodowych konwencjach. Przepisy i konwencje międzynarodowe stanowią zbiór dokumentów traktowany przez środowisko konserwatorskie, jako doktrynalna podstawa ochrony dziedzictwa kulturowego. Część z tych dokumentów została ratyfikowana przez Polskę. Pozostałe, pomimo braku formalnego przyjęcia do stosowania w Polsce, współtworzą obowiązujący zbiór przepisów. Są to:

- II Protokół do Konwencji Haskiej,
- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, Paryż 1972 (ratyfikowana przez Polskę w 1976 r.),

- Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Architektonicznego, Grenada 1985 (ratyfikowana w 2011 r.),
- Międzynarodowa Karta Ochrony Miast Historycznych ICOMOS (Toledo-Waszyngton 1987),
- Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego, La Valetta 1992 (ratyfikowana w 1996 r.),
- Europejska Konwencja Krajobrazowa, Florencja 2000 (ratyfikowana w 2004 r.),
- Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Paryż 2003 (ratyfikowana w 2011 r.),
- Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, Paryż 2005 (ratyfikowana w 2007 r.).
- Dokument The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas - przyjęty przez 17 Zgromadzenie Generalne ICOMOS w 2011 r.
- Nowa Karta Ateńska 2003 - Wizja miast XXI wieku, Lizbona, 20 listopada 2003 r.
- Zalecenie UNESCO w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego, przyjęta na 35 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w 2011 r.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Mielec jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym (gminnym). Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego. Mają one przede wszystkim wpływ na działania podejmowane przez gminę.

4.1.1 Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026

Najważniejszym w skali kraju dokumentem związanym z ochroną dziedzictwa kulturowego jest *Krajowy Program Opieki nad Zabytkami*. Dokument ten obejmuje lata 2023-2026. Został on przyjęty Uchwałą Nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r.

W ramach tego Programu będą realizowane następujące cele:

Cel główny: zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce.

Cel główny został dookreślony w trzech celach szczegółowych oraz w ośmiu kierunkach działań strategicznych, tj.:

Cel szczegółowy 1: Weryfikacja wybranego zasobu zabytków i wzmocnieniu narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości.

Kierunek działań 1.1: Podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju:

1. Ochrona zasobu wielkoobszarowych i wieloelementowych zespołów architektury obronnej;
2. Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków techniki kolejowej i zaplecza kolejowego;
3. Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków techniki związanych z przemysłem wydobywczym/górnictwem/kopalnianym, węgla kamiennego i innych paliw kopalnianych;
4. Weryfikacja i klasyfikacja zasobu, stanu zachowania z waloryzacją zabytków w zakresie zabytkowej architektury osad służbowych związanych z gospodarką leśną Lasów Państwowych.

Kierunek działań 1.2: Ochrona zabytków i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości:

1. Model i system wartościowania zabytków;
2. Plany zarządzania dla pomników historii;
3. Wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
4. System bezpieczeństwa zabytków;
5. Projektowanie konserwatorskie.

Kierunek działań 1.3: Realizacja międzynarodowych zobowiązań:

1. Implementacja konwencji UNESCO z 1972 do ustawy o ochronie zabytków;
2. Wdrożenie Konwencji UNESCO z 2001;
3. Współpraca międzynarodowa z UNESCO-ICOMOS-ICCROM-UE;
4. Wsparcie planów zarządzania dla miejsc światowego dziedzictwa w Polsce.

Cel szczegółowy 2: Wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków.

Kierunek działań 2.1: Cyfryzacja procesów administracyjnych:

1. Cyfryzacja procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
2. Opracowanie i realizacja programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Kierunek działań 2.2: Wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków:

1. Wdrożenie i rozwój programu AZP+;
2. Digitalizacja i udostępnianie zasobu archiwalnego;
3. Rozwój zasobu dokumentacyjnego 3D;
4. Rozwój portalu Zabytek.pl.

Kierunek działań 2.3: Reforma finansowania ochrony i opieki nad zabytkami:

1. Premia zabytkowa;
2. Wprowadzenie alternatywnego sposobu finansowania opieki nad zabytkami – crowdfunding.

Cel szczegółowy 3: Roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja).

Kierunek działań 3.1: Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych:

1. Strategia przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych dla zachowania zabytków;
2. Wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
3. Twój dom – dialog z tradycją;
4. Upowszechnianie tradycyjnych, neutralnych dla środowiska, metod i technik rzemieślniczych – „Szkola rzemiosł CAD”;
5. Warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
6. Wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
7. Proces prowadzenia inwestycji w obiektach zabytkowych - szkolenia dla samorządów.

Kierunek działań 3.2: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego:

1. Włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
2. Badania społeczne i statystyczne dotyczące dziedzictwa kulturowego;
3. Pomiar wpływu kultury i dziedzictwa na rozwój społeczny;
4. Kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dziedzictwa kulturowego;
5. Wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom;
6. Edukacja o dziedzictwie kulturowym, z uwzględnieniem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami;
7. Utworzenie i rozwój działalności Forum Posiadaczy Zabytków przy Generalnym Konserwatorze Zabytków.

4.1.2 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 została przyjęta uchwałą nr 61 przez Radę Ministrów z dnia 27 października 2020 r. Jest ona aktualizacją poprzedniej Strategii uchwalonej 26 marca 2013 r.

Głównym celem Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule Strategii: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

obszar 1: Współdziałanie - społeczeństwo obywatelskie,

obszar 2: Kultura - tożsamość i postawy obywatelskie,

obszar 3: Kreatywność - potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze 2 wymieniono m.in.:

- niewystarczający poziom czytelnictwa wśród Polaków oraz niewykorzystany potencjał i ważna rola bibliotek publicznych,
- niska jakość oferty artystycznej dla najmłodszych oraz deficyty kompetencji kulturalnych,
- zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych,
- niewystarczający poziom wykorzystania potencjału rozwojowego podmiotów działających w obszarze kultury oraz szkół artystycznych,
- niewystarczający poziom ochrony zbiorów wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego,
- braki w infrastrukturze archiwów państwowych oraz ich rola w procesach zarządzania dokumentacją elektroniczną w administracji publicznej,
- brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury,
- rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego,
- braki w obszarze budowania wyrazistego, spójnego i atrakcyjnego wizerunku Polski za granicą.

W Strategii trzy główne cele szczegółowe, kierunki interwencji i narzędzia realizacji. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można drugi z celów „*Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich*”. Wyttyczone tutaj kierunki działań takie jak:

- 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze.
- 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury:
- 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.
- 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę.
- 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

4.1.3 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030

Dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski przyjęty został przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długiej perspektywie czasowej. Szczególny nacisk położony został na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe.

W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Zdiagnozowano m.in. niski,

niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych zasobów dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

1. rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
2. zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
3. zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego - przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
4. rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
5. wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;
6. ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
7. dbałość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;
8. kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.;
9. zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
10. prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;
11. zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;
12. edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana, jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Mielec zgodny jest z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

4.2.1 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2022-2025

Dokumentem dotyczącym w całości problematyki ochrony zabytków i opieki nad zabytkami regionu, w tym Gminy Kańczuga jest *Wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2022-2025*. Został przyjęty przez Sejmik Województwa Podkarpackiego Uchwałą nr LVI/972/22 w dnia 28 grudnia 2022 r. Znajdujące się tam zapisy kompleksowo podejmują tematykę ochronę każdej kategorii zabytków oraz szeroko rozumianego krajobrazu kulturowego. Ustalenia tam zawarte wynikają z zapisów ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami, kreślą główne kierunki i priorytety dla działań związanych z ochroną dziedzictwa.

Jako główny cel strategiczny kolejnej edycji *Programu* należy uznać wzmacnianie systemu ochrony zabytków w celu kształtowania pamięci i szacunku dla przeszłości jako siły budującej więź społeczną i otwierającej nowe perspektywy rozwoju w przyszłości.

Służyć temu mają następujące priorytety:

PRIORYTET I - Rozwijanie i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym, w tym o zabytkach oraz o roli dziedzictwa regionalnego w kształtowaniu bogactwa kulturowego kraju - budowanie więzi społecznych oraz świadomości znaczenia i celów ochrony dziedzictwa kulturowego **/działania badawcze, edukacyjne, promocyjne/**.

Kierunek działania 1: Działania edukacyjne za pośrednictwem instytucji kultury oraz we współpracy z organizacjami społecznymi:

Zadanie 1-1-1 Inicjowanie akcji edukacyjnych i promocyjnych na temat zasobu zabytków w województwie, na temat specyfiki regionalnej i wartości dziedzictwa kulturowego materialnego oraz niematerialnego za pośrednictwem szkół, instytucji kultury, stowarzyszeń, przy współpracy z zarządami powiatów i gmin oraz placówkami badawczymi regionu;

Zadanie 1-1-2 Włączanie się w funkcjonowanie i organizację lokalnych, regionalnych i ponadregionalnych szlaków dziedzictwa (szlaków kulturowych);

Zadanie 1-1-3 Promowanie dobrych praktyk w ochronie dziedzictwa kulturowego, przy wykorzystaniu konkursów, nagród, wydarzeń kulturalnych (np. Dni Dziedzictwa) oraz mediów;

Zadanie 1-1-4 Inicjowanie i wspieranie akcji informacyjnych dla właścicieli i użytkowników zabytków w zakresie zasad i możliwości działań na rzecz właściwego użytkowania i utrzymania obiektów zabytkowych;

Zadanie 1-1-5 Wykorzystanie promocyjne i rozpropagowanie 10. rocznicy wpisu cerkwi drewnianych w regionie Karpat w Polsce i na Ukrainie na listę światowego dziedzictwa UNESCO (2023 r.);

Kierunek działania 2: Działania edukacyjno - promocyjne za pośrednictwem mediów elektronicznych (strona internetowa województwa oraz podległych instytucji kultury, etc.):

Zadanie 1-2-1 Wspieranie publikacji informacji o dziedzictwie kulturowym regionu w portalach internetowych własnych oraz zewnętrznych, promujących walory i zasoby kulturowe oraz krajobrazowe Podkarpacia, a także szlaki kulturowe, które przechodzą przez obszar województwa;

Zadanie 1-2-2 Podejmowanie działań promocyjnych przez udział (lub patronat) w inicjatywach na szczeblu wojewódzkim i krajowym, w których można prezentować zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego regionu;

Zadanie 1-2-3 Wspieranie trwania i poszanowania regionalnych tradycji niematerialnych, stanowiących ważny wkład w dziedzictwo kulturowe kraju – promocja w mediach ogólnokrajowych działań związanych z wdrażaniem konwencji UNESCO o ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego – propagowanie krajowych list konwencji;

Zadanie 1-2-4 Wprowadzanie i aktualizacja informacji adresowanych do właścicieli i użytkowników zabytków na strony internetowe województwa podkarpackiego i wojewódzkich instytucji kultury;

Zadanie 1-2-5 Wsparcie procesów digitalizacji zbiorów muzealnych znajdujących się na terenie województwa podkarpackiego.

PRIORYTET II - Ochrona i zarządzanie dziedzictwem kulturowym, w szczególności zabytkami jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego województwa /działania w sferze materialnej ochrony oraz użytkowania zasobu zabytkowego/.

Kierunek działania 3: Bieżące użytkowanie i utrzymanie funkcjonalności obiektu z poszanowaniem jego specyfiki zabytkowej:

Zadanie 2-3-1 Kontynuacja dotowania prac konserwatorskich przy zabytkach przez udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa podkarpackiego;

Zadanie 2-3-2. Zabezpieczenie środków finansowych na ochronę i utrzymanie obiektów zabytkowych pozostających we władaniu i zarządzie województwa;

Zadanie 2-3-3 Realizacja zadań w zakresie opieki nad cmentarzami wojennymi z I wojny światowej;

Zadanie 2-3-4 Korzystanie z dostępnych środków zewnętrznych dla poprawy stanu środowiska i krajobrazu kulturowego województwa w ramach kompetencji i zadań własnych samorządu województwa;

Zadanie 2-3-5 Współfinansowanie szlaków kulturowych - szlaków turystycznych i tematycznych (np. w zakresie udostępniania zabytków na szlaku architektury drewnianej);

Zadanie 2-3-6 Bieżąca dbałość o stan zachowania i formy użytkowania obiektów pozostających we władaniu Województwa Podkarpackiego;

Zadanie 2-3-7 Wspieranie instytucji kultury realizujących zadania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami;

Kierunek działania 4: Monitoring stanu zachowania obiektów zabytkowych:

Zadanie 2-4-1 Współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz powiatami i gminami z terenu województwa w celu poprawy przepływu informacji na temat gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków;

Zadanie 2-4-2 Integrowanie działań z zakresu ochrony środowiska i dziedzictwa kulturowego w celu monitorowania ładu krajobrazowego w obszarach cennych pod względem krajobrazu kulturowego;

Zadanie 2-4-3 Prowadzenie monitoringu stanu zachowania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych pozostających we władaniu i użytkowaniu województwa podkarpackiego;

Zadanie 2-4-4 Podejmowanie interwencji zgodnie z regulacjami prawnymi przez zawiadomienie organów ochrony zabytków w przypadku powzięcia informacji i udokumentowania zagrożenia lub niszczenia obiektu zabytkowego (nieruchomego, ruchomego lub archeologicznego);

Zadanie 2-4-5 Podejmowanie interwencji zgodnie z regulacjami prawnymi przez zawiadomienie organów ochrony zabytków, w przypadku uzyskania zgłoszenia natrafienia na przedmioty o charakterze archeologicznym;

Zadanie 2-4-6 Dokumentowanie bieżących działań związanych z pracami konserwatorskimi oraz inicjatywami w zakresie propagowania i ochrony dziedzictwa kulturowego;

Zadanie 2-4-7 Monitorowanie i wspieranie działań w zakresie poprawy dostępności zabytków dla osób ze szczególnymi potrzebami.

PRIORYTET III - Budowanie współpracy z organami państwowymi, samorządowymi, organizacjami pozarządowymi, środowiskiem kościelnym i osobami fizycznymi na rzecz intensyfikacji działań służących efektywnej ochronie i opiece nad zabytkami oraz niematerialnym dziedzictwem kulturowym województwa podkarpackiego **/działania organizacyjne i zarządcze, koordynacja i współpraca, dążenie do efektu synergii działań/**.

Kierunek działania 5: Budowa koalicji w pozyskiwaniu środków, finansowaniu i realizowaniu zadań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego:

Zadanie 3-5-1 Zabezpieczenie środków na promocję (informacja turystyczna, informacja historyczna, konkursy i działania aktywizujące miejscową społeczność) w zakresie uczestniczenia w dokumentowaniu i ochronie dziedzictwa;

Zadanie 3-5-2 Inicjowanie działań i wspieranie inicjatyw na rzecz ochrony zabytków przez udzielanie pomocy finansowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa podkarpackiego;

Zadanie 3-5-3 Wspieranie inicjatyw służących dokumentowaniu (fotografie, rysunki, opisy, zbieranie informacji historycznych i legend) tradycyjnego budownictwa wiejskiego i kapliczek przydrożnych w granicach województwa – inicjowanie konkursów, nagradzanie aktywnych szkół i organizacji społecznych;

Zadanie 3-5-4 Udział w finansowaniu szlaków kulturowych w zakresie udostępniania i dozoru obiektów zabytkowych (np. przewodnicy na szlaku architektury drewnianej lub w obiektach z listy światowego dziedzictwa UNESCO).

Zadanie 3-5-5 Wypracowanie merytorycznej współpracy w zakresie opieki nad zabytkowymi założeniami zieleni z instytucjami zajmujących się ochroną środowiska, planowaniem przestrzennym i ochroną zabytków, ze względu na szczególne znaczenie tych zabytków w obliczu zmian klimatycznych;

Zadanie 3-5-6 Dążenie do zwiększenia ilości środków przeznaczanych na zakupy dzieł sztuki w muzeach podległych samorządowi województwa;

Kierunek działania 6: Kształtowanie polityki województwa przez uwzględnianie w dokumentach zarządczych i planistycznych uwarunkowań i zadań w zakresie poszanowania dziedzictwa kulturowego:

Zadanie 3-6-1 Konsekwentne uwzględnianie potrzeb ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego w dokumentach strategicznych, planistycznych i zarządczych, ze szczególnym uwzględnieniem analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego województwa;

Zadanie 3-6-2 Wdrażanie wniosków audytu krajobrazowego w sferze planistycznej i zarządczej;

Zadanie 3-6-3 Inicjowanie, opracowywanie i aktualizacja w skali województwa dokumentów dotyczących ochrony zabytków w sytuacjach kryzysowych i w przypadku szczególnych zagrożeń;

Zadanie 3-6-4 Inicjowanie i wspieranie realizacji kompleksowego rozpoznania zasobu zabytków poprzemysłowych w województwie podkarpackim oraz wybór obiektów szczególnie wartościowych; wytypowanie i wykonanie prac studialnych wraz z propozycjami adaptacji do nowych funkcji najcenniejszych obiektów poprzemysłowych (działania wspólnie z samorządami lokalnymi, stowarzyszeniami, wojewódzkim konserwatorem zabytków, NID Oddział Rzeszów).

4.2.2 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030

Kolejnym istotnym dokumentem, który będzie miał wpływ na niniejszy program to obowiązujący Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa podkarpackiego, który został uchwalony przez Sejmik Województwa Podkarpackiego w 2018 r. Plan określa główne zasady organizacji przestrzennej województwa, w tym związane z ochroną dóbr kultury.

W dziedzinie gospodarki przestrzennej jednym z priorytetów jest „Turystyka, kultura i ochrona środowiska”, gdzie zapisano, iż rozwój kultury i ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych regionu jest warunkiem podniesienia konkurencyjności produktu turystycznego. Służyć temu ma „wzbogacenie istniejących i kreowanie nowych produktów turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym i unikatowych wartościach przyrodniczo-kulturowych”. W związku z tym konieczne jest prowadzenie „rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego, wartości krajobrazowych i przyrodniczych oraz rozwój działalności kulturowej, jako podstawy tworzenia produktu turystycznego”.

W dokumencie tym przyjęto szereg zasad związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, m.in.: ochroną krajobrazu kulturowego i ładu przestrzennego, opieką nad zabytkami, dbaniem o wartości kultury niematerialnej, rozpoznaniem i waloryzacją zasobów kulturowych, promocją obszarów nasyconych obiektami zabytkowymi, przeciwdziałaniem działalności mającej negatywny wpływ na obiekty zabytkowe i krajobraz kulturowy.

W Planie zawarto też ustalenia w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, takie jak:

- Zachowanie i ochrona zabytkowych obiektów i założeń przestrzennych;
- Zachowanie i ochrona walorów przestrzeni w tym walorów krajobrazu kulturowego;
- Zachowanie i ochrona współczesnego materialnego dziedzictwa kulturowego;
- Rozwijanie sieci szlaków kulturowych jako istotnego elementu spajającego zasoby kulturowe województwa;
- Ochrona pozostałych zasobów i elementów dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów niematerialnych.

4.2.3 Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2030

Ważnym dokumentem określającym działania gminy w zakresie dziedzictwa kulturowego jest *Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030*. Główny celem Strategii jest „Odpowiedzialne i efektywne wykorzystanie zasobów endo i egzogenicznych regionu, zapewniające trwałe, zrównoważony i terytorialnie równomierny rozwój gospodarczy oraz wysoką jakość życia mieszkańców województwa”.

W Strategii wymieniono obszary i priorytety z poszczególnymi celami. Poniżej wymieniono te, które dotyczą ochrony dziedzictwa kulturowego.

Obszar 2 - Kapitał ludzki i społeczny

2.3. Kultura i dziedzictwo kulturowe:

2.3.1. Tworzenie warunków dla upowszechniania kultury, rozwijania form działalności kulturalnej i interpretacji dziedzictwa wraz ze zwiększeniem kompetencji kulturowych mieszkańców.

Zakładane działania:

- monitorowanie inicjatyw oraz prowadzenie badań w obszarze kultury we współpracy z przedstawicielami sektora kultury, edukacji i instytucjami naukowo-badawczymi;

- tworzenie bogatej oferty kulturalnej wraz z poprawą jej dostępności oraz inicjowanie działań na rzecz zwiększenia uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych i budowy więzi lokalnych;
- inicjowanie działań mających na celu popularyzację kultury i dziedzictwa, w tym dziedzictwa niematerialnego i kultury technicznej, jako elementu umacniania tożsamości regionalnej oraz pomnażania kapitału ludzkiego i społecznego;
- stwarzanie warunków sprzyjających wzrostowi kompetencji kulturowych oraz artystycznych mieszkańców regionu, m.in. poprzez rozwój edukacji kulturowej;
- wsparcie twórców oraz stymulowanie rozwoju kultury poprzez dedykowane programy stypendialne, konkursy i nagrody tematyczne;
- promocja regionu oraz popularyzacja jego kultury poprzez rozwój turystyki kulturowej;
- rozwój działań i form instytucjonalnej ochrony i popularyzacji dziedzictwa Kresów, w tym Portalu Muzeum Dziedzictwa Kresów Dawnej Rzeczypospolitej;
- stworzenie Podkarpackiego Szlaku Filmowego wychodzącego naprzeciw potrzebie opracowania i upowszechniania filmowego dziedzictwa kulturowego regionu oraz przygotowanie oferty profesjonalnych wydarzeń filmowych.

2.3.2. Wzmacnianie współpracy i partnerstwa na rzecz wykorzystania regionalnych zasobów dziedzictwa i kultury współczesnej jako potencjału rozwojowego.

Zakładane działania:

- realizacja projektów kulturowych o randze ponadregionalnej i międzynarodowej;
- integracja działań z przedsięwzięciami w obszarze przemysłów kultury, w szczególności przemysłu filmowego;
- inicjowanie i wspieranie procesów na rzecz tworzenie silnych marek kulturowych o znaczeniu ogólnopolskim i międzynarodowym;
- sieciowanie podmiotów zaangażowanych w tworzenie, ochronę, udostępnianie, popularyzację kultury oraz dziedzictwa kulturowego w celu integracji działań w obszarze kultury, w tym Indeksu Kultury jako cyklicznej konferencji i wydarzeń towarzyszących.

2.3.3. Infrastruktura kultury i zwiększenie atrakcyjności dziedzictwa kulturowego.

Zakładane działania:

- ochrona obiektów zabytkowych i miejsc cennych kulturowo jako element działań prorozwojowych i prospołecznych;
- restauracja i adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego, w tym przemysłowego, w celu tworzenia innowacyjnych produktów kulturowych i turystycznych;
- poprawa jakości, poszerzanie i budowa nowej infrastruktury kultury, m.in. poprzez realizację projektów adaptacyjnych, modernizacyjnych i technologicznych w instytucjach kultury;
- realizacja projektów digitalizacyjnych oraz informatycznych mających na celu ułatwienie i poszerzenie dostępu do kultury;
- budowa Podkarpackiej Galerii Słowa i Obrazu (nowej siedziby biblioteki wojewódzkiej w Rzeszowie) w celu podniesienia efektywności edukacji kulturowej i poziomu kształcenia ustawicznego oraz zwiększenia potencjału funkcjonalnego samorządowych instytucji kultury, a także artystycznego i architektonicznego potencjału regionu;
- rozwój Podkarpackiego Centrum Nauki „Łukasiewicz” jako przestrzeni kooperacji nauki z kulturą i dziedzictwem oraz wiodącego ośrodka budowy kapitału ludzkiego i społecznego.

4.2.4 Strategia ZIT dla miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Mielca 2022-2027

Strategia została przyjęta Zarządzeniem Nr 2082/2023 prezydenta Miasta Mielca z dnia 28 listopada 2023 r.

Strategia ZIT dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Mielca stanowi dokument operacyjny, w ramach którego jednostki samorządu terytorialnego budujące MOF, będą realizować projekty zintegrowane, które pozytywnie wpłyną na rozwój całego obszaru. MOF Mielca tworzą: Gmina Miejska Mielec, Gmina Mielec, Gmina Przecław i Gmina Tuszów Narodowy.

W Strategii ujęto listę projektów. Projekty wynikają ze zidentyfikowanych deficytów, a ich realizacja będzie ukierunkowana na rozwiązanie problemów rozwojowych całego obszaru. Jeden z projektów dotyczy dziedzictwa kulturowego regionu i nosi nazwę: Poszerzenie oferty kulturalnej i wykorzystanie potencjału instytucji kultury w MOF Mielec.

Zaplanowane zadania przyczynią się do podniesienia potencjału instytucji kultury poprzez poprawę standardu ich bazy infrastrukturalnej oraz wspieranie rozwoju oferty kulturalnej, co z kolei będzie sprzyjać podnoszeniu jakości życia, poczucia tożsamości lokalnej mieszkańców oraz wzrostowi atrakcyjności turystycznej MOF. Ponadto, projekt jest powiązany z projektem Odnowa przestrzeni publicznych na terenie MOF Mielec, gdyż poszerzenie oferty instytucji kultury przyczyni się do rozwoju oferty spędzania czasu wolnego w MOF Mielca, podobnie jak zwiększenie dostępności miejsc rekreacyjno-wypoczynkowych poprzez odnowę i zagospodarowanie przestrzeni publicznych.

Typ projektu: Gmina Mielec - Modernizacja budynków Samorządowego Ośrodka Kultury i Sportu Gminy Mielec.

4.2.5 Strategia Rozwoju Ponadlokalnego „Dorzecze Wisłoki” na lata 2022-2030

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego „Dorzecze Wisłoki” na lata 2021-2030 to wynik inicjatywy i współpracy Jednostek Samorządu Terytorialnego z obszaru Województwa Podkarpackiego i Małopolskiego, która została sformalizowana na mocy porozumienia z dnia 6 grudnia 2021 r.

Administracyjnie „Dorzecze Wisłoki” obejmuje obszar całych powiatów: dębickiego, jasielskiego i mieleckiego w województwie podkarpackim, a także fragmenty powiatów: krośnieńskiego (gminy Chorkówka i Jedlicze) w województwie podkarpackim oraz gorlickiego (gminy Biecz i Sękowa) i tarnowskiego (gmina Szerzyny) w województwie małopolskim. Obszar „Dorzecza Wisłoki” obejmuje zatem 32 gminy, w tym: 3 gminy miejskie (obejmujące miasta powiatowe), 7 gmin miejsko-wiejskich (których siedzibami są pozostałe miasta) oraz 22 gminy wiejskie. Większość obszaru położona jest w granicach województwa podkarpackiego (29 gmin, 87,5% ogólnej powierzchni i 93,3% całkowitej liczby mieszkańców), a jedynie 3 gminy w granicach województwa małopolskiego (Rysunek 2.).

W Strategii zaprezentowano cztery główne cele oraz ich kierunki działań. Poniżej wymieniono te, które dotyczą ochrony dziedzictwa kulturowego.

Cel 2. Bardziej komercyjna gospodarka wykorzystująca endogeniczny potencjał obszaru, w szczególności walory turystyczne Dorzecza Wisłoki.

Kierunki działań:

Kierunek działania 2.2. Rozwój ponadlokalnych produktów i usług turystycznych „Dorzecza Wisłoki”.

„Dorzecze Wisłoki” posiada znaczny potencjał do rozwoju turystyki, która to powinna stanowić jeden z filarów jej trwałego rozwoju. Na terenie „Dorzecza Wisłoki” znajdują się

zarówno obszary o szczególnych walorach przyrodniczych, jak i liczne obiekty historyczne świadczące o jego bogatym dziedzictwie materialnym.

W pierwszej kolejności należy dążyć do renowacji istniejących zabytków i to zarówno pojedynczych budynków/budowli, jak i całych założeń urbanistycznych, tak aby podnieść ich atrakcyjność dla turystów.

Równocześnie powinny powstać nowe, ponadlokalne trasy np. rowerowe łączące zabytki kultury materialnej i miejsca o szczególnych walorach przyrodniczych, a istniejące trasy winny być w miarę potrzeb modernizowane. Atrakcyjność turystyczną obszaru zwiększy również budowa ścieżek edukacyjnych i infrastruktury umożliwiającej spływy kajakowe. Szczególną rolę należy przypisać rozwojowi infrastruktury związanej z możliwością wykorzystania potencjału Wisłoki jako ważnej atrakcji turystycznej obszaru.

Wzdłuż szlaków (lądowych i wodnych) i ścieżek edukacyjnych należy utworzyć obiekty małej architektury dające możliwość wypoczynku i schronienia. Jednocześnie w miejscach newralgicznych powinny zostać zlokalizowane miejsca parkingowe oraz infrastruktury dla rowerzystów, a w miejscach o szczególnych walorach krajobrazowych wskazana jest np. budowa wież widokowych, kolejek krzesełkowych, itp.

Mając na uwadze uwarunkowania przyrodnicze obszaru oraz kształtujące się w Polsce i na świecie trendy gospodarcze i społeczne, winno się wspierać rozwój ekologicznego rolnictwa i małego przetwórstwa w zakresie produkcji żywności wysokiej jakości. Należy również wspierać działania na rzecz skracania łańcuchów dostaw w myśl zasady „od pola do stołu”.

Równolegle na obszarze „Dorzecza Wisłoki” powinno się również podjąć działania promujące rozwój usług agroturystycznych i ekoturystycznych. Niniejsza oferta powinna zostać skierowana przede wszystkim do ludzi preferujących wypoczynek z dala od głównych szlaków turystycznych.

Wzmocnienie konkurencyjności turystycznej obszaru wymaga także rozbudowy bazy noclegowej oraz usług gastronomicznych oferujących lokalne/regionalne produkty oraz produkty ekologiczne. W ramach rozbudowy bazy noclegowej należy pamiętać o potrzebie rozwoju publicznych miejsc noclegowych (np. schroniska będące własnością JST).

Ważne miejsce w ramach niniejszego działania przypisano także promocji turystycznej obszaru. W tym celu należy podjąć działania zmierzające do utworzenia zintegrowanego systemu informacji turystycznej. Punkty Informacji Turystycznej powinny funkcjonować we wszystkich węzłach przesiadkowych I kategorii. Jednocześnie promując ofertę turystyczną „Dorzecza Wisłoki” należy wykorzystywać nowoczesne technologie.

Rodzaje przykładowych projektów realizujących kierunek działania: Budowa/modernizacja ponadlokalnych turystycznych ścieżek rowerowych, budowa wież widokowych, rozbudowa/modernizacja publicznych miejsc noclegowych, budowa infrastruktury umożliwiającej korzystanie z rzeki, rozwój informacji turystycznej, wsparcie dla rolnictwa ekologicznego i produkcji żywności wysokiej jakości, skracanie łańcuchów dostaw, itp.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Mielec wykazuje zgodność z opisanymi poniżej dokumentami strategicznymi i planistycznymi wykonanymi na poziomie gminy.

Gmina ma obowiązek wykonania do dnia 1 stycznia 2026 r. Planu Ogólnego zastępującego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, zgodnie z ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2023 poz. 1688).

5.1.1 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mielec

W dniu 24.09.2023 r. weszła w życie nowelizacja ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, która wyeliminuje studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. W miejscu tego dokumentu będą musiały zostać wykonane plany ogólne. Obowiązujące przed wejściem w życie nowelizacji studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin zachowają moc do dnia wejścia w życie planu ogólnego danej gminy, jednak nie dłużej niż do dnia 31 grudnia 2025 r. i będzie stosowało się do nich przepisy dotychczasowe. Zgodnie z zapisami ustawy plany ogólne sporządza się dla obszaru gminy, z wyłączeniem terenów zamkniętych innych niż ustalone przez ministra właściwego do spraw transportu. W planie ogólnym określa się strefy planistyczne i gminne standardy urbanistyczne; można określić również obszary uzupełnienia zabudowy i obszary zabudowy śródmiejskiej. Ustalenia planu ogólnego uwzględnia się przy sporządzeniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz stanowią podstawę prawną decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu. Przy ustalaniu planu ogólnego gminy uwzględnia się m.in. zabytki objęte formami ochrony, o których mowa w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami lub ujęte w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków oraz dobra kultury współczesnej.

Studium jest podstawowym dokumentem dla władz samorządowych gminy, na podstawie, którego prowadzona ma być polityka i strategia działań, przede wszystkim w sferze zagospodarowania przestrzennego, ale także w sferze społeczno-gospodarczej i ekologicznej, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na kształtowanie struktury przestrzennej i układu funkcjonalno-przestrzennego. W przypadku istotnych zmian uwarunkowań lub dokonania znaczących odstępstw od ustaleń niniejszego Studium, należy przystąpić do kolejnych jego aktualizacji. Między innymi, dlatego celowe jest dokonywanie oceny aktualności Studium, co najmniej raz w ciągu kadencji Rady Gminy, co wynika także z obowiązujących przepisów.

Studium ma bardzo duże znaczenie dla prawidłowej realizacji ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Ustalenia tam zawarte rzutują w następstwie na dalszą politykę gminy odnoszącą się do ochrony zabytków, a ustaloną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzjach o warunkach zabudowy. Ponadto w Studium zawarta jest spójna koncepcja rozwoju gminy oraz poszczególnych branż ważnych z punktu widzenia lokalnych społeczności, które mogą znacząco wpływać na jakość ochrony i stan zachowania zabytków.

Obowiązujące Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mielec została przyjęta Uchwałą Nr XXVI/197/2021 Rady Gminy Mielec z dnia 24

listopada 2021 r. W Studium wyznaczono obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

1. Obszary objęte strefą „A” – pełnej ochrony historycznej struktury przestrzennej

Strefa „A” obejmuje obszar, na którym elementy historycznego układu przestrzennego miejscowości lub jego części, tzn. rozplanowanie, zabudowa oraz związany z nim integralnie teren i krajobraz zachowały się w tak wysokim stopniu, że znajdujący się na nim zespół, wyróżnia się w całości układu przestrzennego współczesnej miejscowości swoimi cechami przestrzennymi, a w szczególności tym, że dominują w nim elementy historycznej kompozycji przestrzennej, obrazujące czytelnie historyczne pochodzenie zespołu oraz reprezentacyjne lub typowe dla pewnego okresu w rozwoju architektury i urbanistyki pod względem rozplanowania, zabudowy oraz układu terenu i krajobrazu.

Strefa „A” – pełnej ochrony historycznej struktury przestrzennej, obejmuje:

- zespół kościoła par. p.w. Wszystkich Świętych w Chorzelowie;
- zespół dworski w Chorzelowie.

W granicach strefy obowiązuje:

- zakaz wznoszenia jakichkolwiek obiektów kubaturowych;
- dopuszczenie rekonstrukcji wcześniej istniejących budynków będących elementami pierwotnego układu przestrzennego;
- zakaz dokonywania podziałów parcelacyjnych;
- zakaz wytyczania nowych ciągów komunikacyjnych;
- nakaz zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, tj. utrzymanie istniejącej sieci dróg, alei, szpalerów, roślinności wysokiej, osi widokowych i kompozycyjnych, układu stawów i cieków wodnych;
- nakaz uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich działań inwestycyjnych i prac projektowych na etapie koncepcji i zatwierdzanie ich na etapie realizacji.

2. Obszary objęte strefą „B” – ochrony zachowanych elementów zabytkowych

Strefą „B” obejmuje się najczęściej te tereny historycznego układu przestrzennego, które znajdowały się poza danym ośrodkiem założenia, np. aleje i szpalery roślinności wysokiej, czy też tereny dawnych przedmieść lub obrzeży miasta, obszary początkowo rolnicze, następnie poddawane parcelacji, których zabudowa nie reprezentując wysokiej wartości zabytkowej i kompozycyjnej jak też nie figurując w większości w rejestrach konserwatorskich, stanowi wartość kulturową w skali lokalnej. Strefą „B” obejmuje się też niezbędną podbudowę przestrzenną dla zabytkowego obiektu dominującego a także tereny historycznego układu przestrzennego, gdzie zostały zatarte elementy dawnego założenia, rozebrane lub przebudowane historyczne budowle kubaturowe, zlikwidowane ciekі wodne czy zespoły starodrzewa.

Strefa „B” – ochrony zachowanych elementów zabytkowych, obejmuje:

- kościół par. p.w. św. Jana Chrzciciela w Książnicach;
- kościół par. p.w. św. Józefa Robotnika w Rzędzianowicach;
- fragment układu przestrzennego miejscowości Chorzelów, łącznie z terenem cmentarza par. i cmentarza wojskowego;
- cmentarz par. (stary) w Książnicach;
- fragment zespołu dworskiego w Chorzelowie;
- kapliczkę murowaną w Chrzastowie (Chrzastówku);
- cmentarz parafialny w Rzędzianowicach;
- dawny cmentarz ewangelicki łącznie z kapliczką drewnianą w Bożej Woli;

- układ przestrzenny miejscowości Boża Wola;
- kapliczkę murowaną z figurą św. Wincentego w Podleszanach;
- kapliczkę murowaną przy szkole w Rzędzianowicach;
- kapliczkę murowaną w Woli Mieleckiej.

Działania w granicach strefy winny podlegać postulowanym rygorom:

- wymaga się zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, tj. utrzymania istniejącej sieci dróg, alei, szpalerów, osi widokowych i kompozycyjnych;
- dopuszcza się realizację nowej zabudowy w zależności od jej funkcji z wymogiem dostosowania jej do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i bryły zabudowy, przy jednoczesnym założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej;
- zakazuje się lokalizacji obiektów przemysłowych oraz budownictwa wielorodzinnego, wielkopłytowego;
- ustala się maksymalną wysokość zabudowy do dwóch kondygnacji;
- wymaga się opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w przypadku rozbiórki istniejących obiektów zabytkowych; - wymaga się zachowania istniejących podziałów parcelacyjnych;
- zakazuje się wytyczania nowych ciągów komunikacyjnych;
- wymaga się uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w ramach obowiązujących unormowań prawnych wszelkich działań inwestycyjnych i prac projektowych w tej strefie.

3. Obszary objęte strefą „K” – ochrony krajobrazu

Strefa „K” obejmuje tereny krajobrazu integralnie związane z zespołem zabytkowym, znajdujące się w jego otoczeniu. Granice strefy „K” wyznacza się obejmując nimi obszary jednorodne pod względem rodzaju pokrycia terenu lub rodzaju związków widokowych w zespole zabytkowym. Strefę „K” wprowadza się jako uzupełnienie stref ochrony konserwatorskiej „A” i „B” w charakterze otuliny.

Strefa „K” – ochrony krajobrazu, obejmuje:

- teren przy zespole dworskim w Chorzelowie;
- teren przy cmentarzu parafialnym w Książnicach;
- teren przy kościele par. p.w. św. Józefa Robotnika w Rzędzianowicach;
- teren przy cmentarzu parafialnym w Rzędzianowicach.

W strefie tej postuluje się:

- zachowanie istniejącego drzewostanu o charakterze zabytkowym; - utrzymanie istniejącego użytkowania; - niewprowadzanie zwartych nasadzeń wysokiej roślinności;
- nielokalizowanie obiektów kubaturowych;
- uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w ramach obowiązujących unormowań prawnych wszelkich działań inwestycyjnych i prac projektowych w tej strefie.

4. Obszary objęte strefą „E” – ochrony ekspozycji zespołu zabytkowego

Strefa „E” jest strefą ochrony ekspozycji, która obejmuje obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołu lub obiektów zabytkowych. Wyznaczenie granic strefy „E” jest zależne od wielkości i bogactwa sylwety zespołu zabytkowego, od rozłożenia akcentów dominujących a także od ukształtowania terenu, na którym położony jest zespół zabytkowy wraz z terenami otaczającymi.

Strefa „E” – ochrony ekspozycji, obejmuje:

- widok na kościół par. p.w. św. Jana Chrzciciela w Książnicach z drogi Książnice – Goleiszów w kierunku południowo-wschodnim oraz z drogi Goleiszów – Książnice w kierunku północno-zachodnim;
- widok na kościół par. p.w. św. Józefa Robotnika w Rzędzianowicach z drogi lokalnej w kierunku północno-wschodnim.

Strefa ta podlega następującym rygorom:

- wprowadza się zakaz zwartych nasadzeń wysoką roślinnością;
- zakazuje się wznoszenia obiektów kubaturowych;
- wszelkie działania inwestycyjne należy uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w ramach obowiązujących unormowań prawnych.

5. Obszary objęte strefą „W” – ochrony reliktyw archeologicznych

Ochronie konserwatorskiej poprzez objęcie ich strefą „W”, podlegają stanowiska wpisane do rejestru zabytków oraz tereny o rozpoznanej zawartości reliktyw archeologicznych o dużych wartościach naukowo-poznawczych.

Strefa „W” – ochrony reliktyw archeologicznych, obejmuje: osadę grupy tarnobzeskiej kultury łużyckiej na stanowisku Nr 1, w obrębie lasów państwowych w oddziale leśnym nr 73 w Książnicach.

W strefie tej obowiązują:

- zakaz wszelkiej działalności budowlanej i inwestycji ziemnych;
- dopuszcza się działania polegające na zabezpieczaniu i konserwacji zachowanych fragmentów zabytkowych, ich ekspozycji w terenie, względnie zaznaczeniu ich śladów;
- nakaz uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich działań inwestycyjnych.

6. Obszary objęte strefą „OW” – obserwacji archeologicznych

Strefą „OW” obejmuje się obszary płaskich stanowisk archeologicznych, które nie zostały umieszczone w rejestrze zabytków a posiadają znaczne wartości kulturowe.

W strefie tej wymaga się:

- uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkiej działalności inwestycyjnej, a w szczególności łączącej się z naruszeniem ziemi na głębokość ponad 30 cm;
- prowadzenia prac inwestycyjnych - z naruszeniem ziemi na głębokość ponad 30 cm - pod nadzorem archeologiczno-konserwatorskim;
- szczególnej uwagi podczas wprowadzania nowych inwestycji na terenie stwierdzonego występowania stanowisk archeologicznych, co dotyczy np. stanowiska nr 21 w Woli Chorzelskiej.

5.1.2 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mielec

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP. W planach w szczególności:

- 1) uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 4) uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych;
- 5) uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
- 6) w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Poniżej, w tabeli nr 1 zostały opisane plany obowiązujące na terenie Gminy Mielec. Tylko w jednym wystąpiły ustalenia dotyczące ochrony zabytków – MPZP „Linia elektroenergetyczna 110kV” w miejscowości Podleszany w gminie Mielec (Uchwała nr XXVI/137/2008 z 30.12.2008 r.). Wystąpił w nim zapis: „Obejmuje się ochroną konserwatorską teren stanowiska archeologicznego, w zasięgu oznaczanym na rysunku planu”.

Tabela 1. Rejestr MPZP w Gminie Mielec.

Lp	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego	Pow. opracowania (ha)	Uchwalenie MPZP	Publikacja	Uwagi
1.	Miejscowy plan zagospodarowania Przestrzennego obejmujący obszary w miejscowości: Wola Mielecka Podleszany Książnice Wola Chorzelowska Trześń Chorzelów (I zmiana), Chorzelów Chrzastów	8,40 w tym: 1 1,5 2,4 0,16 0,4 2 0,38 0,56	Uchwała Nr X/47/99 z 29.06.1999 r. Uchwała Nr XXIII/155/2016 z 15.12.2016 r. - I zmiana MPZP w miejscowości Chorzelów	Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego Nr 18, poz.1042 z 1999 r. Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego o Nr poz.132 z 11 stycznia 2017 r.	<i>Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Mielec Uchwała nr XIX/52/82 GRN w Mielcu z dn.30.03.1982 i częściowej zmiany tego planu-Uchwała nr IX/31/91 Rady Gminy w</i>

					<i>Mielcu z dn.29.04.1991 r Dz. Urz. Woj. Rzeszowskiego nr 8/91 poz.103)</i>
2.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowo-produkcyjnej w miejscowości Wola Mielecka Gmina Mielec	41,5	Uchwała Nr XXXVI/196/2006 z 18.07.2006 r.	Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego o nr 108 poz.1519 z 2006 r	
3.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miejscowości Wola Mielecka - część A -teren pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną oraz usługową	8,4	Uchwała Nr XXII/112/2008 z 28.08.2008 r.	Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego o nr 78 poz.1836 z dn.07.10.2008	<i>I zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego</i> Uchwała Rady Gminy Mielec Nr XXXV/265/2013 z dn. 09.09.2013 r. Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego poz.3315 z 04.10.2013 r.
4.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Linia elektroenergetyczna 110 kV” w miejscowości Podleszany	13	Uchwała Nr XXVI/137/2008 z 30.12.2008 r.	Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego o nr 8 poz.223 z 2009 r.	
5.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu pod eksploatację kruszywa	10,4	Uchwała Nr XXXVIII/203/2010 z 28.01.2010 r.	Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego o nr 11 poz.257 z 15.02. 2010 r	

	naturalnego "Mielec -Szydłowiec" w miejscowości Szydłowiec				
6.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Wola Chorzelowska I” w miejscowości Wola Chorzelowska w gminie Mielec	6,66	Uchwała Nr XLIII/341/2014 z 30 czerwca 2014 r.	Dz. Urz. Woj. Podkarpackieg o poz.2271 p.4 z 20.08. 2014 r	
7	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Wola Chorzelowska II” w miejscowości Wola Chorzelowska w gminie Mielec,	5,49	Uchwała Nr XLIII/342/2014 z 30 czerwca 2014 r.	Dz. Urz. Woj. Podkarpackieg o poz.2271 p.5 z 20.08. 2014 r	
8	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Cmentarz Parafialny w Trześni”	26	Uchwała Nr XXXIX/270/2018 z 28 czerwca 2018 r.	ogł. w Dz. Urz. Woj. Podkarpackieg o. poz. 3472 z dnia 7 sierpnia 2018 r.) oraz Rozstrzygnięcie Nadzorcze Nr P-II.4131.2.190.2018 Wojewody Podkarpackieg o z dnia 3 sierpnia 2018r. (ogł. w Dz. Urz. Woj. Podkarpackieg o. poz. 3442 z dnia 7 sierpnia 2018 r.)	
9	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gazociąg wysokiego ciśnienia DN200 w miejscowości	1,3	Uchwała Nr XXXIX/267/2018 z 28 czerwca 2018 r.	(ogł. w Dz. Urz. Woj. Podkarpackieg o. poz. 3472 z dnia 7 sierpnia 2018 r.)	

	Szydłowiec - obszar A				
10	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego WOLA CHORZELOWSKA II	5,4	Uchwała Nr XXVI/198/2021 z 24 listopada 2021 r.	ogł. w Dz. Urz. Woj. Podkarpackieg o. poz. 1 z dnia 3 stycznia 2022 r.)	

5.2 Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1 Charakterystyka gminy

Ryc. 1. Położenie Gminy Mielec na tle powiatu mieleckiego (źródło: <https://gmina.mielec.pl/polozenie-gminy>).

Gmina Mielec położona jest w północno-zachodniej części województwa podkarpackiego, w Kotlinie Sandomierskiej, w północnej części „Doliny Dolnej Wisłoki”, po obu stronach rzeki. Sąsiaduje z trzema formacjami geologicznymi: Płaskowyżem Tarnowskim, Płaskowyżem Kolbuszowskim oraz Pradolina Podkarpacką.

Pod względem administracyjnym struktura gminy jest dwuczęściowa. Obszar przedzielony jest południkowo przez miasto Mielec i rzekę Wisłokę. Charakteryzuje się specyficznymi walorami gminy podmiejskiej. Jest jedną z największych gmin w regionie. W jej skład wchodzi 13 sołectw: Boża Wola, Chorzelów, Chrzastów, Goleiszów, Książnice, Podleszany, Rydzów, Rzędzianowice, Szydłowiec, Trześć, Wola Chorzelowska, Wola Mielecka, Złotniki.

Gmina Mielec znajduje się w odległości:

- 57 km od Rzeszowa,
- 41 km od Tarnobrzegu,
- 55 km od Sandomierza,
- 47 km od Tarnowa.

Graniczy z gminą miejską Mielec, tworząc swoim obszarem pierścień wokół miasta Mielca oraz z 9 sąsiednimi gminami: Radomyśl Wielki, Wadowice Górne, Czermin, Borowa, Gawłuszowice, Tuszów Narodowy, Cmolas, Niwiska, Przecław.

Siedziba władz gminnych znajduje się w mieście Mielec przy ul. Głowackiego 5. W Mielcu zlokalizowane są również władze samorządowe miasta Mielca i powiatu mieleckiego.

Powierzchnia gminy to 122,7 km², z czego około 41% stanowią lasy (pozostałość prastarej Puszczy Sandomierskiej). Największe obszary leśne występują we wsch. części gminy. Dominują tutaj zbiorowiska kontynentalnego boru mieszanego oraz śródlądowego boru wilgotnego. Na szczególną uwagę zasługuje rzadkie zbiorowisko roślinne żyznej buczyny karpackiej, w formie podgórskiej - Rezerwat „Buczyna” im. Władysława Szafera, który leży na północno-zachodnim krańcu Płaskowyżu Kolbuszowskiego, w Leśnictwie Przyłęk, obrębie i Nadleśnictwie Tuszyma. Występują tu leśne zbiorowiska typu przejściowego między ubogą formą buczyny karpackiej a lasem dębowo-grabowym.

5.2.2 Rys historyczny

Tereny gminy Mielec jako część regionu mieleckiego stanowiły fragment ziemi sandomierskiej. Tylko niewielką część tych terenów położonych nad Wisłoką stanowiły dobre gleby uprawne. Znaczna część ziem gminy to tereny piaszczyste „mało urodzajne”. Bogactwami tych terenów były i są zasoby wodne i leśne. Już od XVI w. produkty gospodarki leśnej stanowiły towar eksportowy.

Położenie wielu miejscowości nad Wisłoką warunkowało ich rozwój. Powstawało tam wiele młynów, tartaków i kuźnic. Przez tereny gminy Mielec przebiegał również szlak handlowy prowadzący z Rzochowa przez Książnice, Czermin i Otałęż w głąb królestwa. Szlak ten wzmiankowany już w 1518 r. określany był jako „stara droga”. Wzdłuż Wisłoki prowadziła droga lądowa która miała znaczenie militarne i handlowe. Takie usytuowanie szlaku rodziło też problemy. Stanisław Mielecki, w swojej wsi Trzcianie zagroził ową drogę prowadzącą z Rzochowa do Otałęży, gdyż omijała jego dziedziczne miasto Mielec. Niewiele jednak to pomogło. W XVIII w. gościniec biegł polami wzdłuż granicy Trzciany i Rzędzianowic. Dużą rolę odgrywała sama rzeka Wisłoka przepływająca przez tereny gminy. XIX-wieczne przekazy wspominają o pławieniu Wisłoką bali drewnianych. O transporcie wodnym Wisłoką świadczą zapisy cła wodnego włocławskiego z XVI w. O dość dużym znaczeniu Wisłoki jako szlaku wodnego może świadczyć również skarga właściciela folwarku w Rzemieniu, Stanisława Tarnowskiego, z początków XVI w. na utrudnianie żeglugi poprzez budowę jazu (bicie pali) na Wistoce, na wysokości Chrzastowa - wsi Stanisława Mieleckiego. Przez tereny obecnej gminy Mielec przechodził również tzw. szlak chorzelowski lub szlak sandomierski oraz gościniec do Złotnik (1589), biegnący przez Chrzastów do Gawłuszowic. Przez Wolę Mielecką prowadził tzw. trakt krakowski, mający również duże znaczenie handlowe.

Wiek XIV, XV i XVI wiąże się z rozwojem gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej, kiedy to wielkie gospodarstwa szlacheckie oparte na darmowej pracy chłopów pańszczyźnianego i nastawione na eksport zboża powstawały wzdłuż Wisłoki. W regionie mieleckim ten typ gospodarki jest związany z działalnością rodziny Tarnowskich. Już w XV w. obok wsi Goleszów i Kielków istniał folwark Gruszów. Istniał również folwark w Podleszanach jako pozostałość gospodarstwa sołtysiego. Produkcja z folwarku była przeznaczona na rynek

lokalny bądź na eksport. Siano zboża, głównie żyto, pszenicę, owies i jęczmień, ale również tatarkę, groch, len, konopie, w części uprawiano chmiel, hodowano bydło rogate, przede wszystkim krowy, ale również świnie, kury i gęsi. W części folwarków klucza mieleckiego hodowano konie. Istnieje wzmianka z 1548 r. o podzieleniu pastwiska zwanego Kobylenie, położonego w Brzyściu i Chrzastowie.

Na terenie gminy Mielec rozwinęło się w XVI w. również karczmarstwo. Karczma stawała się miejscem kluczowym każdej wsi, a karczmarze ważnymi przedsiębiorcami. Około 1530 r. w Książnicach istniała jedna karczma, a w 1552 r. już cztery – wszystkie ważące piwo. W 1576 r. istniała znowu tylko jedna „*gdyż niedługo wcześniej: 5 kmieci i karczmę na folwark obrócono*”.

W dobrach Tarnowskich rozwinęło się również bartnictwo, które następnie przekształciło się na pasiecznictwo, hodowlę pszczół w kłodach i ulach. Produkty ziemi mieleckiej to również popiół (używany jako środek chemiczny), wańczos (ociosane belki) i klepki oraz wyrób smoły, mazi, dziegiu i potażu. Dużą rolę odgrywały też stawy oraz hodowla ryb. W majątku mieleckim wiele stawów znajdowało się w lasach chorzelowskich i cyranowskich. Według dokumentu z 1548 r. nazywały się one Studzieniec, Chorzelowski, Cyranowski. Jeden ze stawów położony był blisko rzeczki Trześń. W pobliżu stawów lub rzek lokowano młyny wodne. W pobliżu Mielca w XVI w. istniały dwa młyny chorzelowskie, położone nad stawami na potokach Trześń i Studzieniec oraz w Chrzastowie z dwoma kołami, a później z jednym. Młyn w Chrzastowie został zniszczony po 1570 r. przez Wisłokę. W 1618 r. w Puszczy Witonowskiej, należącej wcześniej do Waleriana Mieleckiego, powstały młyny zbożowy i foluszowy. Oba zakupił Jan Kuraś. Został on młynarzem na tzw. miarach. 2/3 zboża pobranego jako zapłatę za przemiał pobierał właściciel dóbr, a młynarz 1/3. Młynarz był również zobowiązany do pilnowania stawów i grobli oraz karmienia pańskich świń. Obok młyna zbożowego i foluszowego istniał prawdopodobnie jeszcze jeden młyn i tartak.

Na terenie ziemi mieleckiej powstawały również w XVI w. kuźnice prowadzone przez Kuźników, a służące do wydobywania rudy darniowej. Zakłady te wykorzystywały do wydobywania i produkcji koła wodne.

Okres XVII w. na ziemi mieleckiej to okres wielu zniszczeń będących konsekwencją licznych wojen tego okresu m.in. potopu szwedzkiego, najazdu Rakoczego, rokoszu Lubomirskiego, wojny północnej konfederacji barskiej. Zniszczenia dotknęły bogatych właścicieli, ale również drobnych posiadaczy. Obraz wojen to zniszczone gospodarstwa, karczmy, młyny, zarośnięte stawy, straty w ludności. Był to również okres zwiększenia obciążeń chłopów zmuszanych do pracy pańszczyźnianej. W Podleszanach chłopci świadczyli np. do sześciu dni pańszczyzny tygodniowo, z własnym sprzętem. W 2 poł. XVIII w. wszyscy kmiecie (bogatsi chłopci) w Książnicach i Podleszanach trzymali u siebie po cztery pańskie woły i jedną parę koni. Był to rodzaj umowy dzierżawnej pomiędzy właścicielem a chłopami. W tym okresie istniało również kilka tartaków m. in. w Chorzelowie.

Sytuacja chłopów zmieniła się częściowo, kiedy w 1848 r. na terenie Galicji wydano patent uwłaszczeniowy. Zmiany wprowadzone przez cesarza Ferdynanda przyniosły zniesienie pańszczyzny za odszkodowaniem. Wprowadzono zasadę równości wszystkich, bez względu na stan społeczny, narodowość czy religię, zniesiono wszelkie ograniczenia wolności osobistej. Patent o uwłaszczeniu przyznawał chłopom ziemię, którą posiadali w chwili jego wydania. Najwięcej zatargów pomiędzy dworem a wsią, sprawiła likwidacja serwitutów pastwiskowych i leśnych. Sposób likwidacji prowadził do wielu konfliktów czego przykładem może być wieloletni proces sądowy między mieszkańcami wsi Złotniki, a hrabią Janem Józefem Tarnowskim z Chorzelowa. Niewiele zmieniło się w położeniu materialnym i bytowym chłopów. Dalej wielu z nich było dotkniętych „biedą galicyjską”. Bezpośrednim następstwem

uwłaszczenia dla dworów był rozwój przemysłu propinacyjnego. Gorzelnictwo i browarnictwo rozwinęło się m.in. w majątku Chorzeliów. Tradycje piwowarskie na tym terenie miały długą tradycję. Księgi cechowe, jak i wójtowsko - radzieckie z XVII w., poświadczają duży rozwój piwowarstwa i browarnictwa na terenach leżących nad Wisłoką. Świadczy to o dużym zapotrzebowaniu na piwo. Jeden z piwowarów Stanisław Czepek z Chorzeliowa dorobił się w Mielcu dużego domu w rynku, a ponadto folwarku i słodowni. Propinacja napojów alkoholowych odgrywała bardzo dużą rolę. W 1797 r. Konstancja z Potockich Małachowska zawarła umowę z arendarzami propinacji z Mielca - Chorzeliowa (Żydzi), w której zastrzegła sobie roczną opłatę w wysokości 3600 zł. W połowie XIX w. w okolicach Mielca było 11 gorzelni.

W poł. XIX w. na terenie Mielca, Wojsławia, Smoczki, Cyranki, Biesiadki, ale również Rzędzianowic, Trzciany, Złotnik mieszkało około 6000 katolików, ponad 2600 Żydów i kilkudziesięciu ewangelików. Wiek XIX to rozwój rzemiosła w podmieleckich wsiach. Rozwinęło się furmanienie, tkactwo, sukiennictwo, krawiectwo i kuśnierstwo, szewstwo, rymarstwo, wyrób kapeluszy słomkowych, kowalstwo, kołodziejstwo, bednarstwo, koszykarstwo, garncarstwo, strycharstwo, młynarstwo. Funkcjonowały liczne olejarnie, garbarnie i maziarnie. Pojawili się tzw. miśkarze (kastratorzy zwierząt domowych) i druciarze. Pod koniec XIX w. i na początku XX we wszystkich większych wsiach powiatu mieleckiego powstawały spółki oszczędnościowo-pożyczkowe (kasy Raiffeisena – od 1918 r. Kasy Stefczyka). Kasy takie powstały w 1904 r. między innymi w Książnicach i w 1909 r. w Chorzeliowie. Na terenie powiatu mieleckiego w XIX w. powstawały również kółka rolnicze oraz różnego rodzaju towarzystwa np. Towarzystwo Parcelacyjne Powiatu Mieleckiego. W jego skład weszli m. in. Jan Rządcki z Rzędzianowic i Michał Rokoszak z Chrzastowa. Towarzystwo zajęło się parcelacją obszaru dworskiego w Rzędzianowicach, w ilości 3000 morgów ziemi, które „Żyd Hermele chciał tanio sprzedać”.

W XIX w. region mielecki nie wyróżniał się większym rozwojem gospodarczym. Tereny leżące nad Wisłoką były doświadczane częstymi wylewami rzeki. Starano się temu zaradzić. Jedną z pierwszych prób przyjscia z pomocą gospodarstwom wiejskim w wypadku klęsk żywiołowych, szczególnie powodzi było utworzenie w 1792 r. spichlerzy gromadzkich. Mieszkańcy gromad zaraz po żniwach zostali zobowiązani do zsypu od każdego zebranego korca zboża – dwa garnce – czyli 1/16 części zebranych plonów. Spichlerz był swoistym funduszem zbożowym przeznaczonym do obsiewu gruntów w wypadku katastrof losowych. Na terenach obecnej gminy Mielec pod koniec XIX w. realizowano roboty wodno-kanalizacyjne, których celem było obwałowanie rzek, regulacja potoków, osuszenie bagien i zmeliorowanie podmokłych terenów. Realizację zadań powierzono powstałej w 1891 r. „Spółce Wodnej dla regulacji Krzemienicy, Babulówki i Trześni”. Realizacją zadań zostały objęte m. in. tereny Trześni i Chorzeliowa. Równolegle z tymi pracami przygotowywano się do obwałowania Wisłoki. Część Wisłoki miała wały, lecz nie chroniły one dostatecznie terenów nawet podczas niewielkiego przyboru wody. Powstała konieczność przedłużenia istniejącego obwałowania Wisłoki na prawym brzegu od Chrzastowa do Mielca, a na lewym brzegu od Woli Pławskiej do Woli Mieleckiej. Odwodnienie okazało się konieczne dla kanału chorzeliowskiego i terenów m.in. w rejonie Podleszan i Kielkowa. Po tragicznej powodzi 1897 r., kiedy na skutek wylewów i długotrwałych deszczy w rejonach nad Wisłoką doszło do klęski żywiołowej, nie czekając na decyzje sejmową Wydział Krajowy zarządził wykonanie kanałów osuszających na lewym brzegu Wisłoki w gminach Podleszany, Książnice i Goleiszów. Roboty finansowano z dotacji funduszu krajowego, zatrudniając miejscową ludność. Prace rozpoczęte w 1899 r. objęły m.in. wykonanie kanałów osuszających: goleszowsko – książnickiego i podleszańskiego oraz rekonstrukcję kanału chorzeliowskiego z rowami bocznymi.

Pierwsza wojna przyniosła kolejne zniszczenia. Zniszczeniu wtedy uległ między innymi dwór w Woli Mieleckiej. Wojna przyniosła dalsze zubożenie gospodarcze regionu mieleckiego. Po pierwszej wojnie powiat mielecki podzielony na 97 gmin, został włączony do województwa krakowskiego. Cechą charakterystyczną powiatu było bardzo duże bezrobocie, brak surowców do produkcji, słabe zaopatrzenie sklepów, konieczność otoczenia opieką wdów i sierot, inwalidów wojennych, wzrost cen towarów. Po zakończeniu wojny organizował się lokalny przemysł, m.in. w Chorzelowie funkcjonował browar i gorzelnia Karola Tarnowskiego. W 1925 r. uruchomiona została cegielnia Szmai Eisiga w Podleszanach. Według danych z 1921 r., na terenie powiatu mieleckiego zatrudnionych w przemyśle było 527 osób w 1931 r. już 1975 osób. Część zatrudnionych stanowili mieszkańcy pod mieleckich wsi. Dużą szansą dla mieszkańców ziemi mieleckiej była budowa Centralnego Okręgu Przemysłowego i jednej z jego części, czyli Zakładów Lotniczych w Mielcu. Przy budowie zakładu jak i później przy produkcji lotniczej pracę znalazło wielu mieszkańców gminy Mielec. Budowę zakładów lotniczych w Mielcu PZL WP-2 (Wytwórnia Płatowców-2, Wytwórnia Płatowców nr 2) rozpoczęto 1 września 1937 r., zakład został uruchomiony tuż przed wojną (produkcję rozpoczęto w marcu 1939 r.) w Mielcu-Cyrance. Do wybuchu wojny zdążono tu zbudować 6 sztuk bombowca PZL.37 Łoś z części dostarczonych z wytwórni warszawskiej. Niestety wybuch II wojny światowej powstrzymał rozwój gospodarczy tego regionu. Ziemia mielecka stała się zapleczem dla produkcji niemieckiej, źródłem siły roboczej i miejscem dostaw produktów żywnościowych (obowiązkowe kontyngenty) dla dużych grup wojsk niemieckich zlokalizowanych na tych terenach.

5.2.3 Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami definiuje pojęcie krajobrazu kulturowego, którym jest „przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze”. Na zasoby dziedzictwa kulturowego gminy Mielec składają się obiekty stanowiące świadectwo minionej epoki oraz posiadające wartość historyczną, artystyczną lub naukową, w tym zabytki nieruchome, zabytki ruchome, stanowiska archeologiczne. Ocalałe, znaczące elementy krajobrazu kulturowego, stanowią o pamięci historycznej, tożsamer dla regionu. W tym znaczeniu stanowi on przedmiot ochrony, której formy określają w różnym stopniu cztery ustawy, a mianowicie:

1. ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
2. ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
3. ustawa o ochronie przyrody,
4. ustawa prawo ochrony środowiska.

Architektura sakralna

Architekturę sakralną na terenie gminy Mielec reprezentuje trzy kościoły w miejscowości: Chorzelów, Książnice i Rzędzianowice. Świątynie pełnią rolę dominant architektonicznych w obrębie historycznych układów przestrzennych. Charakteryzuje je najbogatsza forma architektoniczna. Datowane są na pocz. XX w. Wszystkie zabytki sakralne są w stanie dobrym lub bardzo dobrym.

Tabela 2. Obiekty sakralne na terenie gminy Mielec.

Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Rejestr zabytków
Chorzelów	Kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych	1907 r.	A-494 z 29.12.1987 r.
Książnice	Kościół parafialny pw. Św. Jana Chrzciciela	1927 r.	A-1598 z 21.02.2019 r.
Rzędzianowice	Kościół parafialny pw. Św. Józefa Robotnika	1928-1930	A-1646 z 12.12.2019 r.

Chorzelów. Kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych. Parafia w Chorzelowie istniała zapewne już w 2 poł. XIII w., przeniesiona została do Mielca w 1526 r. i powtórnie założona w 1854 r. Obecny kościół wybudowany został w latach 1905-1907 staraniem ówczesnego proboszcza ks. Stanisława Grochowskiego, wg projektu architekta Teodora Talowskiego. Po jego wybudowaniu rozebrano poprzednią, drewnianą świątynię z wieżą i murowaną kaplicą. W 1937 r. okna prezbiterium wyposażone zostały w witraże. W 1956 r. Ludwik Czajkowski wykonał we wnętrzu polichromię figuralną i ornamentálną. W 1978 r. pokryto dachy kościoła blachą miedzianą.

Kościół ulokowany w środkowej części wsi, przy skrzyżowaniu drogi z Mielca do Tarnobrzega z drogą lokalną, na terenie płaskim. Obejście kościoła wydzielone jest ogrodzeniem na obwodzie zbliżonym do owalu.

Kościół neogotycki, położony równoleżnikowo, z prezbiterium skierowanym na zachód. Wybudowany został jako trójnawowy, pseudobazylikowy z transeptem, na planie krzyża łacińskiego, z zamkniętym trójbocznie prezbiterium oraz z dwoma pomieszczeniami zakrystii po obu jego stronach. Do zakrystii północnej dobudowano ukośnie niewielką kruchtę. Trójpłaszczyznowe wnętrze korpusu nawowego poprzedzone jest przęsłem chóru i przedsionkiem w dolnej kondygnacji wieży południowej. Nad nawą główną założono dach dwuspadowy przechodzący w wielospadowy na zamkniętym trójbocznie prezbiterium. Nawy transeptu z dachami trzyspadowymi, nawy boczne z dachami pulpitowymi, zakrystie trzyspadowymi, a kruchta z dachem dwuspadowym. Dominantę bryły kościoła, opiętej uskokowymi przyporami, stanowi strzelista wieża zwieńczona ostrosłupowym hełmem o formie iglicy zaakcentowanym trójkątnymi szczytami z rozetami i wieżowymi sterczynami w narożach. Góruje ona nad nawą główną, transeptem i prezbiterium, jednakowej wysokości. Dodatkowe akcenty stanowią: wieżyczka na sygnaturkę przekryta hełmem igłowym z ośmioma pinaklami umiejscowiona na skrzyżowaniu naw oraz wieżyczka od frontu, mieszcząca klatkę schodową na chór. Kościół wymurowano z cegły z użyciem kamienia, dachy pokryto blachą zakładkową. Elewacje ceglane, nietynkowane, wymurowane zostały z użyciem piaskowca, na kamiennym, lekko wysuniętym cokole, z ceglanym gzymsem koronującym z ząbkowaniem i płycinowym fryzem arkadkowym. Trzyosiowa elewacja frontowa z wejściem głównym na osi, podkreślonym obszernym maswerkiem powyżej kamiennego portalu, zdominowana jest trzykondygnacyjną wieżą, w której rozmieszczono: triforium na parterze, zamknięty ostrołukowo otwór okienny, nad nim w kondygnacji piętra dwie blendy z wąskimi, szczelinowymi otworami, z akcentującym pinaklem w narożniku a w trzeciej kondygnacji biforium zwieńczone łukami ostrymi z dekoracją maswerkową w formie krzyża z figurą Chrystusa nadnaturalnej wielkości. Dopełnienie frontu stanowi niska wieżyczka, w dolnej kondygnacji o podstawie kwadratu, przechodząca

w ośmioboczną powyżej, doświetloną wąskimi, szczelinowymi otworami. W elewacjach północnej i południowej rozmieszczono rytmicznie po trzy, zamknięte ostrołukowo okna w nawach bocznych, po jednym szerokim, ostrołukowym oknie z maswerkiem w ścianach transeptu oraz strzeliste, także zakończone lukiem ostrym okna prezbiterium. Wnętrze nakryte sklepieniami krzyżowo-żebrowymi ozdobione jest polichromią a w nim wyposażenie pochodzące w części z poprzedniej świątyni: ołtarze: barokowy ołtarz główny z ok. poł. XVII, odnowiony i uzupełniony ok. 1938 r., dwa barokowe ołtarze boczne z XVII w. i jeden późnobarokowy z ok. 1700 r. oraz klasycystyczna chrzcielnica z 1 poł. XIX w., ambona neoromańska z 1939 r. i prospekt organowy z ok. 1700 r. W wieży kościelnej umieszczony jest gotycki dzwon z 1485 r.

Książnice. Kościół parafialny p.w. Św. Jana Chrzciciela. Parafia w Książnicach powstała prawdopodobnie w 2 poł. XIII w., a pierwsza wzmianka o jej istnieniu pochodzi z 1325 r. W latach 1561-85 kościół był zamieniony na zbór protestancki. Poprzedni drewniany kościół spalił się w 1917 r. Obecny kościół zbudowany został w 1927 r. według projektu architekta Zdzisława Mączyńskiego. Konsekracji świątyni dokonał w 1935 r. biskup tarnowski Franciszek Lisowski. Kościół został silnie uszkodzony w czasie działań wojennych w 1944 r., zburzona została wieża, zawaliły się sklepienia w nawach i zniszczeniu uległo większość wyposażenia. Odbudowa kościoła ze zniszczeń wojennych zakończyła się w 1952 r.

Kościół powstał w stylu modernistyczny z elementami neogotyku i neobaroku. Murowany z cegły i kryty blachą. Złożony jest z trójnawowego, czteroprzęsłowego halowego korpusu ze zredukowanymi kaplicami w formie transeptu na wysokości trzeciego przęsła oraz węższego prezbiterium zamkniętego półkoliście. Przy korpusie nawowym od frontu znajduje się masywna czworoboczna wieża, w górnych kondygnacjach przechodząca w ośmiobok, nakryta neobarokowym hełmem z latarnią. Przy prezbiterium po bokach umiejscowiono przybudówki zakrystyjne. Nawę i prezbiterium nakrywają dachy dwuspadowe, nad przybudówkami dachy pulpitowe. Ściany nawy przebite dużymi półkolistymi oknami trójdzielnymi, zaś w prezbiterium wąskie okna, także zamknięte półkoliście. Wnętrze nakryte jest sklepieniami w typie kryształowych.

Wystrój i wyposażenie wnętrza: dekoracja sgraffitowa we wnękach ołtarzowych, wykonana przez Józefa Szuszkiewicza. Witraże zaprojektowane przez Łukasza Karwowskiego. Ołtarz główny i jeden boczny, dawniej wypożyczone z kościołów w Pruchniku i Radymnie w diecezji przemyskiej. Dwa ołtarze boczne z rzeźbami Najświętszego Serca Pana Jezusa i NMP, wykonane przez Bogdanę i Anatola Drwałów. Stalle i konfesjonały wykonane według projektu Antoniego Mazura w 1960 r. Organy 20-głosowe firmy „Biernacki” z 1963 r. Trzy dzwony: dwa odlane w firmie F. Drózdź i F. Kubica z Dąbrowy Górniczej w 1958 r. i w 1960 r., a trzeci dzwon nieustalonego pochodzenia.

Rzędzianowice. Kościół parafialny p.w. Św. Józefa Robotnika. Parafię w Rzędzianowicach erygował w 1930 r. biskup tarnowski Leon Wałęga. W tym też roku ukończony został kościół parafialny budowany od 1928 r. według projektu architekta Mikosia. Być może był to tarnowski budowniczy i przedsiębiorca Michał Mikoś zmarły w 1932 r. Konsekracji kościoła dokonał w 1935 r. biskup tarnowski Franciszek Lisowski. Kościół odnawiany był po zniszczeniach wojennych z 1945 r.

Kościół powstał w stylu modernistycznym z elementami neobarokowymi i zbudowany jest z cegły, otynkowany. Budynek jest trójnawowy z węższym prezbiterium zamkniętym półkoliście, przy którym zakrystia znajduje się od południa. Fasada zwieńczona jest szczytem falistym nawiązującym do baroku. Nad kościołem są dachy dwuspadowe, z wieżyczką na sygnaturkę i z latarnią nad nawą. Wnętrze nakryte jest pozornym sklepieniem kolebkowym, w zamknięciu prezbiterium hemisferycznym. Na sklepieniu znajduje się dekoracja stiukowa z

listew. Nawy boczne nakryte są sufitami, a wewnątrz rozczłonkowane jest arkadami filarowymi, zamkniętymi półkoliście. Wyposażenie wnętrza: sprzęty przeważnie o motywach pseudoromańskich pochodzące z czasu budowy kościoła.

Cmentarze

W gminnej ewidencji zabytków Gminy Mielec znajduje się 7 zabytkowych cmentarzy. Występują cmentarze przykościelne datowane na 2 poł. XIII w. (Chorzelów i Książnice), cmentarze rzymskokatolickie, parafialne (Chorzelów, Książnice, Rzędzianowice) oraz cmentarz ewangelicki (Boża Wola). Na cmentarzu parafialnym w Książnicach znajduje się mogiła wojenna (nagrobek: Stanisław Ortyl). z 1939 r. Ponadto w Chorzelowie (naprzeciw szkoły podstawowej) istniał dawny cmentarz parafialny, założony na początku XIX w. Obecnie jest to cmentarz symboliczny, nie znajdują się na nim żadne groby. W jego miejscu stoi wzniesiona w 1932 r. kapliczka ku czci poległych w czasie I i II wojny światowej.

Tabela 3. Cmentarze występujące na terenie gminy Mielec.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja	Stan zachowania	Datowanie	Rejestr zabytków
1	Boża Wola	cmentarz ewangelicki	przy drodze Książnice – Przecław, poza zabudową wsi	nieczynny, zarośnięty, zaniedbany, zachowany szczątkowo	2 poł. XIX w.	-
2	Chorzelów	cmentarz kościelny	przy kościele parafialnym	brak nagrobków	2 poł. XIII w.	A-494 z 29.12.1987 r.
3	Chorzelów	cmentarz parafialny (stary)	naprzeciw szkoły podstawowej	niezachowane nagrobki, obecnie w jego miejscu kapliczka	XVIII/XIX w.	-
4	Chorzelów	cmentarz parafialny	przy drodze Mielec-Tarnobrzeg	czynny, zadbane, starodrzew zachowany szczątkowo	2 poł. XIX w.	-
5.	Książnice	cmentarz przykościelny	przy kościele parafialnym	brak nagrobków	2 poł. XIII w.	-
6	Książnice	stary cmentarz parafialny	przy drodze Mielec-Boża Wola	czynny, zadbane, starodrzew niezachowany	1 poł. XIX w.	A-1601 z 26.02.2019 r.
7	Rzędzianowice	cmentarz parafialny	przy drodze Rzędzianowice-Borowa	czynny, zadbane, starodrzew młody	1930 r.	-

Założenia rezydencjonalne oraz zabytkowa zieleni

Chorzelów. Zespół dworsko-parkowy. Jedna z pierwszych wzmianek dotycząca Chorzelowa pochodzi z 1326 r., odnosiła się do siedziby parafii w tej miejscowości. W XV w. właścicielami Mielca i okolic byli bracia Mieleccy, z których Jan był dziedzicem (1473 r.) Chorzelowa, Woli Mieleckiej, Cmolasu i Trzciany. W 1 poł. XVI w. Chorzelów wchodził w skład dóbr Stanisława z Mielca. W 1542 r. synowie Stanisława Mieleckiego – Jan, Sebastian

i Walerian rozdzielili swoje dobra po ojcu. Janowi przypadł m.in. Chorzelów. Dobra Jana Mieleckiego następnie przeszły na jego syna Mikołaja – wojewodę podolskiego i hetmana wielkiego koronnego, który zmarł w 1585 r. bez potomka męskiego. Jego córka Zofia wyszła za mąż w 1586 r. za księcia Jana Szymona Olelkowicza Słuckiego, a po jego śmierci w 1593 r. za Jana Karola Chodkiewicza, późniejszego hetmana wielkiego litewskiego.

W latach 1608-1611 hetman Chodkiewicz sprzedał swe dobra, obejmujące część Mielca, Cyrankę, Chorzelów, Przyłęk i Zgórsko Janowi Zbigniewowi Ossolińskiemu. W XVII w. Chorzelów wymieniany jest jako własność arianina, a następnie kalwina Tobiasza Morsztyna. W okresie tym późniejsza oficyna dworska pełniła funkcję zboru. Z początkiem XVIII w. Chorzelów dostał się on w ręce Morsztynów herbu Leliwa. W 1783 r. właścicielką Chorzelowa była wojewodzina inflancka. W 1886 r. właścicielem był hrabia Jan Tarnowski. W rękach tej rodziny pozostał do wybuchu II wojny światowej.

Zespół dworski usytuowany jest w północno-zachodniej części wsi, przy drodze Malinie-Chrzastów, około 300 metrów na zachód od drogi Tarnobrzeg-Mielec. W jego skład wchodzi oficyna dworska, zabudowania folwarczne (m.in. spichlerz, gorzelnia, masztalarnia, stajnie, obory, zabudowa mieszkalna dla robotników) oraz park. Oficyna wzniesiona została zapewne w XVII w. dla Morsztynów, rozbudowana w XVIII w. poprzez dobudowanie dwóch prostopadłych skrzydeł, ujmujące dziedziniec (rozebrane w XIX w. i w 1969 r.). W 2 poł. XIX w. Tarnowscy dobudowują piętro oraz część północna (istniejącą obecnie). Park krajobrazowy pochodzi z 1 poł. XIX w., został przekształcony.

Kapliczki, figury, krzyże przydrożne

Na terenie gminy Mielec zachowała się stosunkowo duża ilość zabytkowych kapliczek, które prezentują różnorodne formy i style oraz różny poziom artystyczny. Występują murowane kapliczki typu domkowego, figury przydrożne (głównie Św. Jan Nepomucena, Matki Boskiej oraz Serca Pana Jezusa) oraz krzyże kamienne na postumencie. Zachowane kapliczki pochodzą głównie z połowy XIX i z 1 połowy XX w. Najstarsza - figura przydrożna Św. Jana Nepomucena w Chorzelowie pochodzi z 3 ćw. XVIII w.

Kapliczki nie były zwykle dziełem wybitnych artystów. Fundowali je bowiem najczęściej miejscowi gospodarze czy społeczność lokalna chcąc upamiętnić ważne wydarzenia z dziejów Polski, wsi czy własnej rodziny, często dziękując w ten sposób za ocalenie, szczęśliwy powrót z wojny, pokonanie choroby itp. Kapliczki przydrożne są niezwykle charakterystycznym elementem krajobrazu i dziedzictwa kulturowego regionu. Są niejednokrotnie bardzo malowniczym, urokliwym „dopełnieniem” walorów krajobrazu naturalnego i materialnym świadectwem religijności, patriotyzmu, tożsamości kulturowej, poczucia przynależności do regionu, miejscowości czy grupy społecznej.

W przeważającej większości obiekty te zachowane są w dobrym stanie technicznym, otoczone opieką właścicieli prywatnych, władz samorządowych czy stowarzyszeń. Niestety niejednokrotnie efektem wielokrotnych remontów, napraw czy renowacji przeprowadzanych bez znajomości podstawowych zasad postępowania z obiektami zabytkowymi są niekorzystne zmiany i przekształcenia tych obiektów będące wynikiem stosowania niewłaściwych materiałów (beton, lastrico, płytki ceramiczne, metal, współczesne tynki, olejne farby, wymiana stolarki), przekształceń ich formy, dekoracji architektonicznej, likwidacji elementów zdobniczych.

Do najciekawszych kapliczek z terenu gminy należą:

Rzędzianowice. Kapliczka pw. Św. Stanisława Kostki. Usytuowana przy trasie Mielec-Czermin, naprzeciwko Szkoły Podstawowej. Wybudowana w XIX w. - źródła podają dwie daty

1850 r. lub 1898 r. Kapliczka w typie domkowym, murowana, tynkowana, na rzucie prostokąta. W elewacji frontowej otwór wejściowy zwieńczony łukowo. W elewacjach bocznych otwory okienne również łukowo zakończone. Dach dwuspadowy kryty blachą, zwieńczony otwartą wieżyczką, w której znajduje się dzwon (odlany w 1968 r. w odlewni Jana Felczyńskiego w Przemyśle), a na szczycie krzyż. Wewnątrz współczesny obraz Matki Bożej. Kapliczka wpisana do rejestru zabytków (A-1647 z 12.12.2019 r.).

Podleszany. Kapliczka. Znajduje się na początku starszej części wsi, przy drodze z Woli Mieleckiej do Przecławia. Drewniana, szalowana deskami w układzie wertykalnym, na rzucie prostokąta, zamknięta trójbocznie i przykryta dwuspadowym dachem. Wybudowana w latach 70-tych XIX w., za jej fundatora uznaje się Tomasza Miodunkę, cenionego w tych czasach mieszkańca tej miejscowości. Wpisana do rejestru zabytków (A-378 z 12.10.2009 r.).

Wola Mielecka. Kapliczka pw. Wniebowzięcia NMP. Kapliczka znajduje się pośrodku najstarszej części Woli Mieleckiej. Wzniesiona została staraniem mieszkańców wsi w 1903 r. W 1904 r. biskup tarnowski Leon Wałęga wydał przywilej na odprawianie w niej mszy. Funkcję mszalną kaplica pełniła z racji oddalenia miejscowości od macierzystego kościoła w Książnicach. Odprawiano w niej msze do 1961 r., kiedy to decyzją biskupa Karola Pękali, Wola Mielecka została przyłączona do parafii p.w. św. Mateusza w Mielcu. Fundamenty i mury kaplicy wykonane są z cegły, tynkowane. Zamknięta trójbocznie z kwadratową trójkondygnacyjną wieżą od frontu. Dach dwuspadowy, wieży czterospadowy, kryte blachą. Nad głównym wejściem do kaplicy znajduje się inskrypcja „19 M 03”. Nad inskrypcją półkoliście zakończona, płytką wnęka, z krzyżem wewnątrz. Wewnątrz kapliczki ołtarzyk z obrazem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, pod nim wymienny wizerunek Matki Boskiej Bolesnej, malowane przez Garlewicza z Mielca, oba z czasu budowy kaplicy.

5.2.4. Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach danego obszaru. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

W związku z licznymi zagrożeniami zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one

skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Obszar Gminy Mielec znajduje się na 11 obszarach AZP (Archeologiczne Zdjęcie Polski), tj. 96-70, 96-71, 97-70, 97-71, 97-72, 98-70, 98-71, 98-72, 99-70, 99-71, 99-72. Jednak stanowiska występują na ośmiu z nich. Na terenie gminy Mielec zewidencjonowano łącznie 82 stanowiska archeologiczne. Dwa z nich są stanowiskami archiwalnymi, bez lokalizacji (Chorzeliów st. 1, Rydzów st. 1). Dodatkowo trzy stanowiska obecnie znajdują się na terenie Gminy Mielec (Malinie 3 – obecnie teren wsi Chrzastów; Malinie 4 – obecnie teren wsi Chrzastów; Wola Pławska st. 2 - obecnie teren wsi Chrzastów).

Spis stanowisk archeologicznych znajduje się na końcu opracowania (Aneks nr 2).

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Podstawowe formy ochrony zabytków według Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. stanowią:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
3. uznanie za pomnik historii;
4. utworzenie parku kulturowego;
5. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Mielec funkcjonują dwie z wyżej wymienionych form ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

5.3.1 Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków, który zgodnie z przytoczoną powyżej ustawą, jako jedyny organ ochrony zabytków posiada kompetencje wpisywania zabytków do rejestru. Wpis zabytku do rejestru zabytków dokonywany jest na mocy decyzji administracyjnej, w księdze rejestru zabytków, określanej w zależności od kategorii zabytku właściwym symbolem:

- księga A – zabytki nieruchome,

- księga B – zabytki ruchome,
- księga C – zabytki archeologiczne.

Zabytek nieruchomy może zostać wpisany do rejestru z urzędu lub na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym zabytek się znajduje. Do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpisu dokonuje właściwy Wojewódzki Konserwator Zabytków wydając decyzję administracyjną.

Zabytek wpisany do rejestru, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych, zostaje skreślony z rejestru. Skreślenie z rejestru następuje na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy Mielec

Tabela 4. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa podkarpackiego z terenu gminy Mielec.

Lokalizacja	Obiekt	Rejestr zabytków
Chorzelów	Kościół par. pw. Wszystkich Świętych wraz z cmentarzem kościelnym i ogrodzeniem z bramkami	A-494 z 29.12.1987
	Plebania	A-492 z 29.12.1987
	Zespół dworski obejmujący oficynę dworską i park	975 z 4.10.1976:
Książnice	Kościół par. pw. Św. Jana Chrzciciela	A-1598 z 21.02.2019
	Plebania	A-1597 z 21.02.2019
	Cmentarz parafialny z kaplicą grobową rodziny Berezów	A-1601 z 26.02.2019
Podleszany	Kapliczka przydrożna, drewn.	A-378 z 12.10.2009
Rzędzianowice	Kościół par. pw. Św. Józefa Rzemieślnika	A-1646 z 12.12.2019
	Kapliczka przydrożna pw. Św. Stanisława Kostki, mur.	A-1647 z 12.12.2019

5.3.2 Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywieżenia zabytku za granicę albo wywieżenia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Ze względu na przepisy ustawy z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, a także ze względu na kodeks etyczny, nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych.

5.3.3 Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Poniższa tabela przedstawia zestawienie stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy Mielec.

Tabela 5. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków województwa podkarpackiego z terenu gminy Mielec.

Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr st. w miejscowości	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia	Rejestr zabytków
Książnice Wólka	99-70	1	2	osada	grupa tarnobrzeska	A-838 z 26.09.1978

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie”, a także zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2. inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz

krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. nr 113 poz. 661).

Na podstawie art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o WZIZT (Warunków Zabudowy i Zagospodarowania Terenu) oraz projektów budowlanych dotyczących zabytków ujętych między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Mielec została wykonana w 2014 r. i przyjęta Zarządzeniem Nr 521/2014 Wójta Gminy Mielec z dnia 20 października 2014 r. Występują w niej zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa podkarpackiego oraz zabytki znajdujące się na kartach adresowych GEZ (nie figurujące w rejestrze).

W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Mielec znajduje się 52 zabytki nieruchome i 28 stanowisk archeologicznych. Zgodnie ze stanem aktualnym liczba stanowisk archeologicznych jest znacznie większa i liczy 82. Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków w zakresie stanowisk archeologicznych zostanie wskazana jako jeden z priorytetów dla Gminy na najbliższe lata. Wykonaniem kart dla stanowisk archeologicznych obecnie nie ujętych w zbiorze GEZ pozwoli na prawidłową ochronę zasobu archeologicznego Gminy.

5.5 Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- spektakle i widowiska,
- zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Rozpowszechnianiem kultury na terenie gminy Mielec zajmuje się:

Biblioteki

Na terenie gminy działa sześć filii bibliotecznych Samorządowego Ośrodka Kultury i Sportu Gminy Mielec z siedzibą w Chorzelowie. Są to filie w miejscowościach: Chorzelów, Podleszany, Rzędzianowice, Trześń, Wola Mielecka i Złotniki, które w ramach promocji czytelnictwa prowadzą lekcje biblioteczne, akcje czytelnicze, organizują tematyczne wystawy książek oraz nowości wydawniczych. Prowadzą również okolicznościowe wystawy oraz gazetki ściennie, a także zamieszczają materiały informacyjne na profilach społecznościowych i swoich podstronach. Niezwykle bogata jest również oferowana ilość publikacji książkowych o urozmaiconej tematyce i dla czytelników w każdym wieku, których liczba przekracza znacznie przekracza 60 tyś. woluminów.

Ośrodki kultury

Na terenie gminy działa Samorządowy Ośrodek Kultury i Sportu Gminy Mielec z siedzibą w Chorzelowie i jego filia w Woli Mieleckiej. Zarówno Ośrodek Kultury w Chorzelowie, jak i Filia w Woli Mieleckiej prowadzą działalność w zakresie: obsługi artystycznej i technicznej wydarzeń kulturalnych organizowanych na szczeblu, gminnym, powiatowym, wojewódzkim i ogólnopolskim o charakterze okolicznościowym, rocznicowym, folklorystycznym, plastycznym, które są skierowane do szerokiego grona odbiorców. Poprzez różnorodność form prowadzą edukację kulturalną dzieci, młodzieży i dorosłych oraz promują i wspierają osoby uzdolnione artystycznie. Współpracując ze szkołami Gminy Mielec, stowarzyszeniami, lokalnymi organizacjami pozarządowymi, uwzględniając potrzeby środowiska, placówka organizuje wydarzenia upowszechniające kulturę, chroniące dziedzictwo narodowe, kultywujące tradycję ojców.

Ośrodek Kultury stale zwiększa swój potencjał stale poszerzając ofertę zajęć kulturalno-edukacyjnych. Amatorski ruch artystyczny zorganizowany jest w stałych formach pracy takich jak:

1. Zespół Pieśni i Tańca „Chorzelowiacy” – grupa dziecięca, grupa dziewczęca, grupa seniorska
2. Kapela Ludowa „Chorzelowiacy”
3. Klub Tańca Towarzyskiego – grupa młodszą, grupa średnia
4. Zespół Tańca Estradowego „Akcent” – grupa młodszą, grupa starsza
5. Zespół Tańca estradowego „Rytm”
6. Trio Taneczne „Balans”
7. Nauka gry na gitarze – grupa młodszą, grupa średnia, grupa młodzieżowa
8. Indywidualna nauka gry na keyboardzie
9. Nauka gry na ukulele – grupa młodszą, grupa średnia, grupa dorosła
10. Dziecięca Grupa Wokalna
11. Młodzieżowa Grupa Wokalna
12. Zajęcia plastyczne – grupa młodszą, grupa średnia
13. Dyskusyjny Klub Książki
14. Zespół wokально-instrumentalny „Wesołe Nutki” – grupa młodszą, grupa średnia
15. Zumba dla dzieci
16. Zumba dla młodzieży i dorosłych
17. Hip-Hop Dance dla dzieci
18. Hip-Hop Dance dla młodzieży
19. Mix Dance dla dorosłych
20. Trening funkcjonalny dla młodzieży i dorosłych
21. W ramach prowadzonych zajęć w Ośrodku Kultury odbywają się również różnorodne cykliczne lub jednorazowe warsztaty tematyczne.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT jest jednym z podstawowych narzędzi diagnostycznych. Określa ona cztery ważne elementy oceny: mocne i słabe strony, czyli pozytywne i negatywne warunki wewnętrzne oraz szanse i zagrożenia, czyli pozytywne i negatywne warunki zewnętrzne. Niniejsza analiza jest podstawą do określenia celów i kierunków działania Gminy Mielec w zakresie ochrony zabytków.

MOCNE STRONY
• Korzystne położenie, bliskość Mielca. • Dobra dostępność komunikacyjna gminy. • Bogate dziedzictwo historyczne i tradycje kulturowe gminy. • W większość dobry stan obiektów zabytkowych z terenu gminy. • Obecność na terenie gminy wielu wartościowych obiektów i zespołów obiektów wpisanych do rejestru zabytków. • Obiekty sakralne oraz świeckie o wysokiej wartości kulturowej i dobrym stanie technicznym (reprezentowane przede wszystkim przez <i>kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Chorzelowie, zespół dworsko-parkowy w Chorzelowie, kościół parafialny pw. Św. Jana Chrzciciela w Książnicach, kościół parafialny pw. Św. Józefa Robotnika w Rzędzianowicach</i>). • Duża ilość kapliczek i figur przydrożnych. • Działające zespoły i kapele ludowe. • Samorządowy Ośrodek Kultury i Sportu w Chorzelowie, posiadający bogatą ofertę i realizujący liczne imprezy dla mieszkańców. • Położenie na obszarach o dużych walorach środowiskowych (część obszaru Kotliny Sandomierskiej). • Skuteczne pozyskiwanie środków unijnych na realizację inwestycji w gminie.
SŁABE STRONY
• Pogarszający się stan techniczny części obiektów zabytkowych. • Niewystarczające wykorzystanie potencjału środowiska kulturowego dla celów społecznych, gospodarczych i turystycznych. • Niewystarczające środki na opiekę nad zabytkami. • Niewystarczająca świadomości mieszkańców miejscowości o występowaniu zabytkowych obiektów (szczególnie w przypadku ewidencji). • Zanikanie cech tradycyjnych zabudowy mieszkalnej i gospodarczej (likwidacja detali, zakrywanie drewnianej elewacji - ocieplanie budynków, otynkowania). • Brak obiektu wystawienniczego na terenie gminy, typu: publiczna galeria, muzeum, izba pamięci. • Niewielki procent pokrycia terenu gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.
SZANSE
• Unikatowe walory dziedzictwa kulturowego, które w połączeniu z dużymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi mogą stanowić znaczący czynnik rozwoju turystyki. • Aktywność lokalnych społeczności, mająca na celu kultywowanie dawnych tradycji. • Edukacja i aktywizowanie mieszkańców do uczestnictwa w życiu kulturalnym gminy. • Nowoczesny i dobrze ukierunkowany marketing oferty kulturalno-turystycznej.

- Zaangażowanie mieszkańców we współtworzenie oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej gminy.
- Organizowanie wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych.
- Pozyskanie funduszy na prace remontowo-konserwatorskie obiektów zabytkowych.

ZAGROŻENIA

- Rosnące koszty renowacji i konserwacji zabytków.
- Wysokie koszty zachowania odrestaurowanych zabytków.
- Zacieranie walorów historycznych obiektów zabytkowych przez przypadkowe przebudowy i modernizacje powodujące ich dewaloryzację.
- Niewłaściwie prowadzone prace remontowe i modernizacyjne przy obiektach zabytkowych.
- Stosowanie nowoczesnych materiałów, technologii lub kolorystyk niedostosowanych do historycznego charakteru zabudowy.
- Niestabilność i powszechna nieznajomość przepisów prawa.
- Niewłaściwe użytkowanie obiektów zabytkowych.
- Pogarszanie się stanu technicznego zabytków.

7. Założenia programowe

Celem niniejszego programu, opracowanego w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków, jest stworzenie wieloletniej strategii ochrony zabytków znajdujących się na terenie gminy Mielec. Misją gminy, w kontekście zachowania i ochrony jej dziedzictwa kulturowego jest: **"świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego, poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych, a także racjonalne wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy"**.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Za podstawowe cele programu opieki nad zabytkami należy przyjąć te wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a więc:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego.
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków.
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami

Poniżej przedstawiono priorytety i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Mielec na lata 2025-2028.

PRIORYTET I

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego gminy

Kierunek działania 1.1. Ochrona krajobrazu kulturowego i poprawa ładu przestrzennego

Zadania:

- 1.1.1. Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami, wszelkie działania prowadzone w obrębie zabytków oraz w ich otoczeniu (w granicach wyznaczonych w decyzjach o wpisie do rejestru zabytków) wymagają pozwolenia Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków.
- 1.1.2. Kreowanie poprawnej polityki przestrzennej w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (MPZP), decyzjach o warunkach zabudowy i decyzjach o lokalizacji inwestycji celu publicznego.
 - a. W przypadku tworzenia nowych bądź aktualizacji MPZP ochrona zabytków nieruchomych powinna być wyznaczana w zależności od wartości danego obiektu zabytkowego:
 - zabytki wpisane do rejestru zabytków należy obejmować ochroną kilku elementową. Ścisła ochrona konserwatorska winna obejmować obiekt zabytkowy i obszar wpisany do rejestru zabytków - działania w jej obrębie powinny zostać uzależnione od decyzji WKZ. Wokół takiej strefy wskazane jest wyznaczenie obszaru, otuliny, mającego na celu ochronę otoczenia obiektu zabytkowego, w granicach opierających się na naturalnym ukształtowaniu terenu bądź jego aktualnym zagospodarowaniu. W strefie tej powinny zostać wyznaczone rygory dotyczące inwestycji, określające dopuszczalne zagospodarowanie terenu i parametry nowej zabudowy, a także dopuszczalne przekształcenia istniejącej, mającej na celu przeciwdziałanie degradacji otoczenia obiektów zabytkowych i zachowanie ich ekspozycji,
 - na obszarach o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi proponuje się wyznaczanie szerszych stref ochrony krajobrazu kulturowego, jednakże ich wyznaczenie powinno się opierać o specjalistyczne opracowania, np. studium wartości kulturowych,
 - obiekty zabytkowe znajdujące się w Gminnej Ewidencji Zabytków należy objąć ochroną punktową. Zabytki z GEZ należy chronić in situ, dotyczy to zwłaszcza kapliczek,
 - w MPZP powinna być zawarta ochrona ogólnego krajobrazu gminy, charakteryzująca się utrzymaniem kompozycyjnej spójności, utrwalaniem historycznych układów zabudowy, poprzez kontynuowanie tradycyjnie ukształtowanych lokalizacji i kompozycji budynków oraz wykorzystywanych form architektonicznych zmierzających do harmonizowania krajobrazu.,
 - b. Odnosnie decyzji o warunkach zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego wydawanych przez Urząd Gminy dla terenów, na których znajdują się obiekty zabytkowe ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków, każdorazowo należy je uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który narzuci odpowiednie uwarunkowania związane z ich ochroną, o ile uzna je za konieczne,
 - c. Stanowiska archeologiczne winny być dokładnie oznaczone na załącznikach graficznych do planu, natomiast w jego tekście powinny znaleźć się zapisy ustanawiające ochronę konserwatorską i nakazujące uzgadnianie zamierzeń inwestycyjnych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
 - d. Odnosnie decyzji o warunkach zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego, wydawanych przez Urząd Gminy, dla terenów, na których zlokalizowano stanowiska

archeologiczne, każdorazowo należy je uzgadniać z urzędem konserwatorskim, który narzuci odpowiednie uwarunkowania związane z ich ochroną.

Kierunek działania 1.2. Opieka nad zabytkami nieruchomymi, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i zespołów obiektów charakterystycznych dla gminy i obszaru kulturowego, w którym zlokalizowana jest gmina

Zadania:

- 1.2.1. Prowadzenie prac konserwatorsko-remontowych przy obiektach zabytkowych stanowiących własność władz samorządowych zgodnie z zaleceniami konserwatorskimi oraz wspieranie (dofinansowywanie) tychże prac przy obiektach nie będących własnością gminy:
 - a. prace remontowe i konserwatorskie przy obiektach znajdujących się w złym stanie, a prezentujących znaczne wartości zabytkowe lub historyczne i walory architektoniczne,
 - b. wspieranie działań właścicieli zabytków zmierzające do pozyskania środków zewnętrznych na działania konserwatorsko-remontowe przy obiektach zabytkowych nieruchomych i ruchomych,
 - c. umieszczenie na stronie internetowej gminy aktualnych informacji związanych z możliwością pozyskania środków finansowych z zakresu ochrony zabytków (m.in. z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Marszałka Województwa Podkarpackiego, Funduszu Kościelnego, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) na zabezpieczenie i remont tych obiektów zabytkowych.
- 1.2.2. Ochrona zabytkowych parków dworskich:
 - a. wskazane są działania zmierzające do rewaloryzacji parku podworskiego w Chorzeli. Prace rewaloryzacyjne powinny uwzględnić m.in.: wytyczenie nowych, nawiązujących do historycznego rozplanowania ścieżek, usunięcie samosiejek i ewentualne dosadzenia, głównie krzewów i bylin. Prace te poprzedzić należy projektem rewaloryzacji uzgodnionym z WKZ.
- 1.2.3. Eliminowanie prac adaptacyjnych i remontowych przeprowadzanych ze szkodą dla substancji zabytkowej obiektów.
- 1.2.4. Przestrzeganie podstawowych wymogów estetyki w stosunku do zabytkowych obiektów i zespołów obiektów ze szczególnym uwzględnieniem zasad konserwatorskich dotyczących umieszczania reklam, kolorystyki elewacji oraz poprzez działania niskonakładowe jak: bieżąca konserwacja, uporządkowanie obejścia, urządzenie zieleni, wymiana nieestetycznych współczesnych ogrodzeń.
- 1.2.5. Regularne prace pielęgnacyjne na zabytkowych cmentarzach:
 - a. zabezpieczenie najbardziej narażonych na degradację pomników nagrobnych na cmentarzach, a następnie kompleksowa konserwacja tychże obiektów,
 - b. systematyczne prace pielęgnacyjne i porządkowe na nieużytkowanym cmentarzu ewangelickim w Bożej Woli (m.in. usuwanie roślinności zielnej oraz samosiewek drzew).

Kierunek działania 1.3. Opieka nad zabytkami ruchomymi

Zadania:

- 1.3.1. Bieżące prace remontowe przy kapliczkach i pomnikach z terenu gminy:
 - a. uzgadnianie wszelkich działań przy kapliczkach znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,

- b. zachowanie lub przywracanie ich pierwotnej, tradycyjnej bryły, formy, stylu, materiałów, pokrycia dachowego, wystroju i detalu architektonicznego itp.

Kierunek działania 1.4. Opieka nad zabytkami archeologicznymi

Zadania:

- 1.4.1 Wsparcie zamierzeń dążących do realizacji ratowniczych badań wykopaliskowych w obrębie stanowisk archeologicznych szczególnie narażonych na zniszczenie.
- 1.4.2 Umieszczenie lub uzupełnienie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego stanowisk archeologicznych.

Kierunek działania 1.5. Rozpoznanie i dokumentowanie zasobu zabytków oraz przetwarzanie informacji o zabytkach.

Zadania:

- 1.5.1. Prowadzenie Gminnej Ewidencji Zabytków:
 - a. aktualizacja i weryfikacja istniejącego zbioru kart adresowych znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków,
 - b. systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną,
 - c. udostępnianie opracowanych kart adresowych do celów projektowych i badawczych dla służb i podmiotów opracowujących wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego czy inne programy: np. rewitalizacyjne, opieki nad zabytkami.
- 1.5.2. Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków w zakresie kart stanowisk archeologicznych.
- 1.5.3. Udostępnienie wykazu Gminnej Ewidencji Zabytków oraz Gminnego programu opieki nad zabytkami na stronie internetowej Gminy, wraz z informacją, jakie ma to znaczenie dla właścicieli owych obiektów i zespołów zabytkowych, do czego są zobowiązani, na co powinni zwracać uwagę.
- 1.5.4. Opracowanie sprawozdania z realizacji zadań GPOnZ (co dwa lata), następnie przedstawienie sprawozdania na sesji Rady Gminy.

PRIORYTET II

Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego oraz pielęgnacja tożsamości regionalnej

Kierunek działania 2.1. Ochrona wartości niematerialnych

Zadania:

- 2.1.1 Pielęgnowanie (ochrona) tożsamości kulturowej regionu, wzmocnienie procesów integracyjnych w społeczności regionalnej.
- 2.1.2 Używanie i stosowanie (także w stosunku do nowo powstających zespołów zabudowy) historycznych nazw miejscowych (przysiółków), inicjowanie nowego nazewnictwa lub zmian w istniejącym nazewnictwie promujących lokalną historię i lokalne tradycje.
- 2.1.3 Wsparcie inicjatyw nawiązujących w sposób przemyślany do dawnych tradycji regionu, mających na celu ich wskrzeszenie lub przypomnienie - tworzenie lub udział w tworzeniu związanych z tym tematycznych szlaków turystycznych, wystaw, konkursów i różnorodnych imprez o charakterze kulturalno-edukacyjnym).
- 2.1.4 Utrzymanie i bieżąca konserwacja kapliczek i pomników połączone z kultywowaniem, dokumentowaniem i upowszechnianiem tradycji związanej z tymi obiektami.
- 2.1.5 Upamiętnianie i utrwalanie w pamięci mieszkańców, zwłaszcza młodego pokolenia, ważnych wydarzeń historycznych, wybitnych postaci związanych z regionem itp.

poprzez działalność wydawniczą, prowadzenie lekcji muzealnych nt. przeszłości i kultury regionu, organizowanie okazjonalnych wystaw i ekspozycji itp.

- 2.1.6 Wspieranie lokalnych inicjatyw zmierzających do udokumentowania, zachowania, kultywowania wartości niematerialnych (pieśni, podania, legendy, tradycje związane z ważnymi wydarzeniami rodzinnymi jak śluby czy pogrzeby, tradycje związane ze świętami, potrawy regionalne, nazwy miejscowe).
- 2.1.7 Wspieranie inicjatyw wydawniczych i przedsięwzięć o charakterze etnograficznym zmierzających do zebrania (udokumentowania) i popularyzacji starych pieśni, przyspiewek, podań i legend związanych z gminą i jej okolicami.

Kierunek działania 2.2 Edukacja, promocja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym

Zadania:

- 2.2.1. Opracowanie informatora o zabytkach i obiektach posiadających wartość historyczną.
- 2.2.2. Wygenerowanie mapy z zabytkami (na podstawie GEZ) oraz z elementami dziedzictwa do celów edukacyjnych i promocyjnych.
- 2.2.3. Zintegrowanie działań promocyjnych władz gminy w zakresie turystyki z działaniami władz powiatu, np. poprzez stworzenie szlaków atrakcji turystycznych gminy i powiatu, w których gmina byłaby jednym z punktów na szlaku.
- 2.2.4. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych, jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.
- 2.2.5. Wspieranie inicjatyw mających na celu edukowanie społeczeństwa, zwłaszcza dzieci i młodzieży na rzecz ochrony dziedzictwa, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych i idei małych ojczyzn.
- 2.2.6. Popularyzacja opieki nad zabytkami poprzez wszelkiego rodzaju konkursy premiujące wiedzę i znanstwo dziedzictwa kulturowego:
 - a. wprowadzenie i wzmocnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji szkolnej.
- 2.2.7. Zainicjowanie w szkołach działających na terenie gminy akcji gromadzenia dawnych i współczesnych fotografii dokumentujących przestrzeń kulturową i życie codzienne mieszkańców gminy.
- 2.2.8. Popieranie istniejących jak i stymulowanie wprowadzania nowych (gry i zabawy edukacyjne dla najmłodszych, publikacje nt. dziedzictwa kulturowego adresowane do dzieci, konkursy itd.) form edukacyjnych prowadzonych przez szkoły.
- 2.2.9. Opracowanie, a także wspieranie publikacji (broszura, folder, przewodnik) obejmujących zagadnienia związane z historią gminy, zabytkami oraz z zasadami ochrony dóbr kultury.
- 2.2.10. Uczestnictwo Urzędu Gminy w organizowanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa Europejskich Dniach Dziedzictwa - największego w Europie wydarzenia promującego dziedzictwo kulturowe.
- 2.2.11. Publikacja artykułów o tematyce historii regionu na internetowej stronie Gminy po uprzednim uzyskaniu zgody od autorów.
- 2.2.12. Wspieranie i współpraca ze stowarzyszeniami lokalnymi mającymi na celu zachowanie tradycji i kultury regionu.
- 2.2.13. Organizowanie szkoleń dla pracowników gminy odpowiadających za opiekę i ochronę dziedzictwa kulturowego.

8. Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Zadania określone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Mielec będą wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

1. instrumentów prawnych - wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
2. instrumentów finansowych obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych, udzielanie dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
3. instrumentów koordynacji obejmujących między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych Województwa podkarpackiego;
4. instrumentów społecznych obejmujących między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
5. instrumentów kontrolnych obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. Zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Proces osiągania celów wytyczonych w Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Mielec będzie monitorowany poprzez analizę stopnia ich realizacji. Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Wójta Gminy, zgodnie z ustaleniami art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Z realizacji programów Wójt sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio radzie gminy. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca: wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania.

Ocena poziomu realizacji Programu winna uwzględniać m.in.:

1. bieżący monitoring gminnej ewidencji zabytków uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych,
2. ocenę zaawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,
3. ocenę prac związanych z opracowaniem aktów prawa miejscowego dla terenów o wysokich wartościach kulturowych,
4. ocenę aktywności kulturalnej lokalnej społeczności, w tym ocena przedsięwzięć folklorystycznych i zainteresowań tradycyjnym rękodziełem,
5. ocenę aktywności placówek kulturalnych,
6. ocenę wykorzystania i funkcjonowania szlaków turystycznych oraz towarzyszącej im infrastruktury,
7. ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik informatycznych,
8. ocenę kontaktów z właścicielami obiektów w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych.

10. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Finansowanie może pochodzić z różnych źródeł krajowych i zagranicznych:

1. Środki własne budżetowe gminy na realizację zadań własnych (dot. zasad udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków);
2. Środki Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
3. Środki Wojewody Podkarpackiego (pozostające w dyspozycji Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków);
4. Dotacje podmiotowe dla instytucji kultury, których organizatorem jest samorząd województwa;
5. Fundusze Europejskie dla Podkarpacia lub EFRR;
6. Dotacje samorządu województwa dla jednostek samorządu terytorialnego innych szczebli na realizację zadań z zakresu kultury i sztuki;
7. Dotacje, granty, nagrody samorządu województwa dla podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych;
8. Środki własne jednostek samorządu terytorialnego różnych szczebli;
9. Dochody własne instytucji kultury;
10. Środki Ministra Kultury w ramach programu "Promesa Ministra Kultury";
11. Środki prywatne;
12. Dotacje i fundusze celowe rządowych i pozarządowych programów pomocowych;
13. Składki i zbiórki publiczne finansowane ze środków ludności;
14. Inne środki przewidziane prawem.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

1. opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest Gmina Mielec
2. kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze Gminy Mielec.

Gmina jest ustawowo zobligowana do opieki nad obiektami zabytkowymi, których jest właścicielem: utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

Zaleca się, aby finansowe wsparcie gminy w latach 2025- 2028 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac). Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłoby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy.

Zadania GPOnZ mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gmina może wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia, parafie).

Wydatki budżetu Gminy Mielec w 2024 r. na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego.

L.p.	Nazwa	Termin zakończenia	Wartość całkowita zadania	Dofinansowanie/ źródło	Inwestor
1	Renowacja Figury Serca Pana Jezusa w Złotnikach, gmina Mielec	15.12.2024	54 000,00 zł	52920,00 zł RPOZ, 1080,00 zł budżet Gminy Mielec	Gmina Mielec
2	Renowacja krzyża kamiennego z 2 połowy XIX wieku znajdującego się w	30.06.2025	42 500,00 zł	41650,00 zł RPOZ, 850,00 zł budżet Gminy Mielec	osoba prywatna

	Goleszowie, gmina Mielec				
3	Renowacja elewacji kościoła parafialnego pw. Św. Józefa Rzemieślnika w Rzędzianowicach	02.10.2024	121 346,82 zł	118919,88 zł RPOZ, 2426,94 zł budżet Gminy Mielec	parafia
4	Renowacja dachu i poddasza zabytkowej plebanii przy kościele parafialnym pw. Św. Jana Chrzciciela w Książnicach, gmina Mielec	30.11.2024	582 608,57 zł	570956,40 zł RPOZ, 11652,17 zł budżet Gminy Mielec	parafia
5	Renowacja kapliczki drewnianej znajdującej się w Podleszanach, gmina Mielec	06.09.2024	9 600,00 zł	9408,00 zł RPOZ, 192,00 zł budżet Gminy Mielec	osoba prywatna

ANEKS 1. WYKAZ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH Z TERENU GMINY MIELEC

Lp.	Miejscowość	Nr	Obiekt	Datowanie	Rejestr zabytków
1	Boża Wola	nieopodal domu nr 1	cmentarz ewangelicki	2 poł. XIX w.	
2	Boża Wola	18	dom	k. XIX w.	
3	Boża Wola	19	dom	k. XIX w.	
4	Chorzelów	377	kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych	1907 r.	A-494 z 29.12.1987 r.
5	Chorzelów	377	cmentarz kościelny	2 poł. XIII w.	A-494 z 29.12.1987 r.
6	Chorzelów	377	ogrodzenie kościoła parafialnego z bramkami	1939 r.	A-494 z 29.12.1987 r.
7	Chorzelów	377	plebania	1855 r.	A-491 z 29.12.1987 r.
8	Chorzelów	771	oficyna dworska tarnowskich	2 poł. XVII w.	A-975 z 04.10.1976 r.
9	Chorzelów	771	park dworski, krajobrazowy	XVII-XIX/XX w.	A-975 z 04.10.1976 r.
10	Chorzelów	771	stajnia dworska	k. XIX w.	
11	Chorzelów	771	masztalarnia	k. XIX w.	
12	Chorzelów	771	obora podworska	k. XIX w.	
13	Chorzelów	771	spichlerz podworski	4 ćw. XIX w.	
14	Chorzelów	771	budynek mieszkalny dla pracowników sezonowych	4 ćw. XIX w.	
15	Chorzelów	771	obora podworska	4 ćw. XIX w.	
16	Chorzelów	771	gorzelnia podworska	1 poł. XIX w.	
17	Chorzelów	771	dawna karczma, ob. Dom Sióstr	4 ćw. XIX w.	
18	Chorzelów	376	organistówka	4 ćw. XIX w.	
19	Chorzelów	naprzeciw Szkoły Podstawowej	cmentarz parafialny (stary)	XVIII/XIX w.	

20	Chorzelów	po lewej stronie drogi Tarnobrzeg - Mielec	cmentarz parafialny	2 poł. XIX w.	
21	Chorzelów	na starym cmentarzu w przysiółku Górki	kaplica	1932 r.	
22	Chorzelów	obok kościoła parafialnego	figura Św. Jana Nepomucena	3 ćw. XVIII w.	
23	Chorzelów	obok domu nr 55	kaplica	k. XIX w.	
24	Chorzelów	779	rządówka, zw. "Biały Dworek"	pocz. XX w.	
25	Chorzelów	779	wozownia podworska	k. XIX w.	
26	Chorzelów	377	figura Matki Boskiej	1881 r.	
27	Chorzelów	106	dawna szkoła powszechna	1913 r.	
28	Chrzęstków	obok domu nr 36A	kaplica MB Niepokalanie Poczętej	1 poł. XIX w.	
29	Goleszów	obok domu nr 77	krzyż kamienny	2 poł. XIX w.	
30	Książnice	93	kościół parafialny pw. Św. Jana Chrzciciela	1927 r.	A-1598 z 21.02.2019 r.
31	Książnice	93	kaplica obok kościoła	ok. 1930 r.	
32	Książnice	93	ogrodzenie kościoła parafialnego	ok. 1930 r.	
33	Książnice	93	plebania	1912 r.	A-1597 z 21.02.2019 r.
34	Książnice	93	cmentarz przykościelny	2 poł. XIII w.	
35	Książnice	na starym cmentarzu parafialnym	kaplica cmentarna	XIX w.	A-1601 z 26.02.2019 r.
36	Książnice	przy drodze z Podleszan do Przecławia	stary cmentarz parafialny	1 poł. XIX w.	A-1601 z 26.02.2019 r.
37	Książnice - Wólka	nieopodal domu 202 (na skraju lasu, po lewej stronie drogi z Podleszan do	figura Serca Pana Jezusa	1920 r.	

		leśniczówki Goleszów			
38	Podleszany	obok domu nr 74	kapliczka	1 poł. XIX w.	
39	Podleszany	obok domu nr 1	kapliczka	po 1870 r.	A-378 z 12.10.2009
40	Podleszany	obok domu nr 302 (skrzyżowanie dróg Mielec Przecław i Podleszany – Ruda)	figura MB Niepokalanie Poczętej	1939 r.	
41	Podleszany	obok domu nr 245	kapliczka św. Jana Nepomucena	1934 r. (kapliczka), XVIII w. (figura)	
42	Rzędzianowice	319	kościół parafialny pw. Św. Józefa Robotnika	1928-1930	A-1646 z 12.12.2019
43	Rzędzianowice	319	dzwonnica przy kościele parafialnym	1930 r.	
44	Rzędzianowice	naprzeciw kościoła parafialnego	cmentarz parafialny	1930 r.	
45	Rzędzianowice	naprzeciw Szkoły Podstawowej	kaplica pw. Św. Stanisława Kostki	ok. 1850 r.	A-1647 z 12.12.2019
46	Rzędzianowice	obok domu nr 297	figura Matki Boskiej	2 poł. XIX w.	
47	Rzędzianowice	obok domu nr 237	kapliczka	1902 r.	
48	Rzędzianowice	175	dawna szkoła, ob. punkt lekarski	XIX/XX w.	
49	Rzędzianowice	46	dom	pocz. XX w.	
50	Wola Mielecka	po lewej stronie drogi do Trzciany, obok domu nr 509	kaplica pw. Wniebowzięcia NMP	1903 r.	
51	Wola Mielecka	Obok domu 175, przy skrzyżowaniu drogi do Rzędzianowic	krzyż przydrożny	XIX/XX w.	
52	Złotniki	61	figura Serca Pana Jezusa	1928 r.	

ANEKS 2. WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH Z TERENU GMINY MIELEC¹

L.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr st. w miejscowości	Nr st. na obszarze	Funkcja obiektu	Chronologia	Rejestr zabytków	Uwagi
1	Chorzelów	97-71	1	5	cmentarzysko	grupa tarnobrzeska		stanowisko archiwalne (bez lokalizacji)
2	Chorzelów	97-71	2	6	osada ślad osadnictwa ślad osadnictwa	grupa tarnobrzeska okres wpływów rzymskich pradzieje		
3	Chorzelów	97-71	3	7	ślad osadnictwa	mezolit?		
4	Chorzelów	97-71	4	8	ślad osadnictwa	epoka kamienia		
5	Chorzelów	97-71	5	9	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	pradzieje epoka brązu – wczesna epoka brązu		
6	Chorzelów	97-71	6	10	obozowisko osada	mezolit pradzieje		
7	Chorzelów	97-71	7	11	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	pradzieje wczesne średniowiecze		
8	Chorzelów	97-71	8	12	ślad osadnictwa	pradzieje		
9	Chorzelów	97-71	9	13	punkt osadniczy	grupa tarnobrzeska		
10	Chrzastów	96-70	1	1	punkt osadniczy	pradzieje, nieokreślona		
11	Chrzastów	96-70	2	3	ślad osadnictwa	prahistoria		
12	Chrzastów	96-70	3	4	ślad osadnictwa osada?	epoka kamienia okres wpływów rzymskich		
13	Malinie (ob. Chrzastów)	96-71	3	30	osada	okres wpływów rzymskich		

¹ Na niebiesko zaznaczono te stanowiska archeologiczne, które znajdują się w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Mielec przyjętej Zarządzeniem Nr 521/2014 Wójta Gminy Mielec z dnia 20 października 2014 r.

14	Malinie (ob. Chrzastów)	96-71	4	31	osada	pradzieje		
15	Wola Pławska (ob. Chrzastów)	96-70	2	49	śląd osadnictwa	neolit lub wczesna epoka brązu		
16	Goleszów	99-71	1	64	śląd osadnictwa	późne średniowiecze		
17	Goleszów	99-71	2	65	śląd osadnictwa	grupa tarnobrzeska		
18	Goleszów	99-71	3	66	śląd osadnictwa	pradzieje		
19	Goleszów	99-71	4	67	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu późne średniowiecze		
20	Goleszów	99-71	5	68	osada osada	okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze		
21	Goleszów	99-71	6	69	osada	okres wpływów rzymskich		
22	Goleszów	99-71	7	70	śląd osadnictwa	neolit lub wczesna epoka brązu		
23	Goleszów	99-71	8	71	śląd osadnictwa osada?	pradzieje wczesne średniowiecze		
24	Goleszów	99-71	9	72	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	pradzieje wczesne średniowiecze		
25	Goleszów	99-71	10	73	śląd osadnictwa	epoka kamienia lub wczesna epoka brązu		
26	Książnice Wólka	99-70	1	2	osada	grupa tarnobrzeska	A-838 z 26.09.1978	
27	Książnice	98-70	2	7	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia wczesne średniowiecze pradzieje		
28	Książnice	98-70	3	8	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze		
29	Książnice	98-70	4	9	punkt osadniczy śląd osadnictwa	epoka brązu i halsztatu neolit?		
30	Książnice	98-70	5	10	punkt osadniczy	prahistoria		

31	Książnice	98-70	6	11	punkt osadniczy punkt osadniczy	epoka brązu i halsztatu wczesne średniowiecze		
32	Książnice	98-70	7	12	punkt osadniczy (cmentarzysko?)	epoka brązu i halsztatu		
33	Książnice	98-70	8	13	punkt osadniczy	epoka brązu i halsztatu		
34	Książnice	99-70	9	3	ślad osadnictwa	neolit		
35	Książnice	99-70	10	29	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	neolit grupa tarnobrzeska pradzieje późne średniowiecze		
36	Książnice	99-70	11	30	punkt osadniczy osada	neolit grupa tarnobrzeska		
37	Książnice	99-70	12	31	osada	grupa tarnobrzeska		
38	Książnice	99-70	13	32	osada ślad osadnictwa	grupa tarnobrzeska pradzieje		
39	Książnice	99-70	14	33	ślad osadnictwa osada	neolit grupa tarnobrzeska		
40	Książnice	99-70	15	34	ślad osadnictwa	pradzieje		
41	Książnice	99-70	16	35	osada	grupa tarnobrzeska		
42	Książnice	99-70	17	36	ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich		
43	Książnice	99-70	18	37	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa punkt osadniczy	neolit wczesna epoka brązu grupa tarnobrzeska pradzieje		
44	Książnice	99-70	19	38	punkt osadniczy	grupa tarnobrzeska		
45	Książnice	99-70	20	39	osada	grupa tarnobrzeska		
46	Książnice	99-70	21	40	ślad osadnictwa	okres wpływów rzymskich		
47	Książnice	99-70	22	41	osada	grupa tarnobrzeska		
48	Książnice	99-70	23	42	ślad osadnictwa	pradzieje		
49	Mościska	97-72	1	9	ślad osadnictwa	nowożytna		

50	Podleszany	98-70	1	14	punkt osadniczy śląd osadnictwa	epoka brązu i halsztatu prahistoria		
51	Podleszany	98-70	2	15	śląd osadnictwa	prahistoria		
52	Rydzów	99-70	1	1	śląd osadnictwa	późny okres wpływów rzymskich		stanowisko archiwalne (bez lokalizacji)
53	Rydzów	99-70	2	43	punkt osadniczy	neolit		
54	Rydzów	99-70	3	44	osada osada osada	neolit pradzieje wczesne średniowiecze		
55	Rydzów	99-70	4	6	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu pradzieje		
56	Rydzów	99-70	5	24	obozowisko osada punkt osadniczy	mezolit neolit pradzieje		
57	Rydzów	99-70	6	25	obozowisko śląd osadnictwa	mezolit neolit		
58	Rydzów	99-70	7	36	śląd osadnictwa	epoka kamienia		
59	Rydzów	99-70	8	27	obozowisko śląd osadnictwa	mezolit neolit		
60	Rydzów	99-70	9	28	śląd osadnictwa	epoka kamienia		
61	Rzędzianowice	97-70	1	3	punkt osadniczy śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze XIII w. prahistoria		
62	Szydłowiec	97-72	1	15	punkt osadniczy	nowożytna		
63	Szydłowiec	97-72	2	16	śląd osadnictwa punkt osadniczy	mezolit? nowożytna		
64	Szydłowiec	97-72	3	17	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia nowożytna		
65	Szydłowiec	97-72	4	18	śląd osadnictwa	epoka kamienia		

66	Szydłowiec	97-72	5	19	śląd osadnictwa punkt osadniczy	średniowiecze? nowożytna		
67	Szydłowiec	97-72	6	20	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia nowożytna		
68	Szydłowiec	97-72	7	21	śląd osadnictwa	nowożytna		
69	Szydłowiec	97-72	8	22	śląd osadnictwa punkt osadniczy	średniowiecze? nowożytna		
70	Trześć	97-71	1	41	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	neolit pradzieje		
71	Trześć	97-71	2	42	śląd osadnictwa	pradzieje		
72	Trześć	97-71	3	43	osada	pradzieje		
73	Trześć	97-71	4	44	śląd osadnictwa	pradzieje		
74	Trześć	97-71	5	45	śląd osadnictwa	neolit-wczesna epoka brązu		
75	Trześć	97-71	6	46	śląd osadnictwa	pradzieje		
76	Trześć	97-71	7	47	śląd osadnictwa	neolit-wczesna epoka brązu		
77	Wola Chorzewska	97-71	1	36	obozowisko obozowisko obozowisko	paleolit schyłkowy mezolit epoka kamienia		
78	Wola Chorzewska	97-71	2	37	obozowisko	mezolit		
79	Wola Chorzewska	97-71	3	38	śląd osadnictwa osada śląd osadnictwa	mezolit neolit (KPL) wczesna epoka brązu		
80	Wola Chorzewska	97-71	4	39	obozowisko śląd osadnictwa	mezolit neolit (KPL)		
81	Wola Chorzewska	97-71	5	40	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	wczesna epoka brązu pradzieje		
82	Wola Mielecka	97-70	1	4	punkt osadniczy śląd osadnictwa	neolit wczesna epoka brązu		

					ślad osadnictwa punkt osadniczy	epoka brązu i halsztatu okres wpływów rzymskich		
--	--	--	--	--	------------------------------------	--	--	--

Materiały wykorzystane w tekście:

- 1) Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.).
- 2) Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 1292).
- 3) Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 609, ze zm.).
- 4) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. 2024, poz. 609, ze zm.).
- 5) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 725, ze zm.).
- 6) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 54, ze zm.).
- 7) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 1336, ze zm.).
- 8) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t. j. Dz. z U. 2024, poz. 1145, ze zm.).
- 9) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 87).
- 10) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2024, poz. 834).
- 11) Ustawie z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (t. j. Dz. U. 2024, poz. 576).
- 12) Ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (t. j. Dz. U. 2018, poz. 2337).
- 13) Ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (t. j. Dz. U. 2015, poz. 774, ze zm.).
- 14) Ustawie z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t. j. Dz. U. 2023, poz. 1597, ze zm.).
- 15) Ustawie z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (t. j. Dz. U. 2024, poz. 1176).
- 16) Ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t. j. Dz. U. 2024, poz. 82).
- 17) Ustawie z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t. j. Dz. U. 2023, poz. 70, ze zm.).
- 18) Ustawie z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadku i darowizn (t. j. Dz. U. 2024, poz. 596, ze zm.).
- 19) Ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (t. j. Dz. U. 2024, poz. 278).
- 20) Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 385).
- 21) Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j. Dz. U. z 2022, poz. 2393).
- 22) Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t. j. Dz. U. z 2020 poz. 164).
- 23) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2019, poz. 1721).
- 24) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej,

wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019, poz. 1886).

- 25) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017, poz. 928).
- 26) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017, poz. 1674).
- 27) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014, poz. 110).
- 28) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004, poz. 259).
- 29) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004, poz. 2153).
- 30) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011, poz. 510).
- 31) Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026.
- 32) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030.
- 33) Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030.
- 34) Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2022-2025.
- 35) Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030.
- 36) Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030.
- 37) Strategia ZIT dla miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Mielca 2022-2027
- 38) Strategia Rozwoju Ponadlokalnego „Dorzecze Wisłoki” na lata 2022-2030
- 39) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mielec.
- 40) Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Mielec.
- 41) Materiały udostępnione przez Urząd Gminy Mielec,
- 42) Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Mielec.

www.zabytek.pl

www.mapy.zabytek.gov.pl/nid/

www.nid.pl

www.samorząd.nid.pl

Spis tabel, rycin i fotograf:

Tabela 1. Rejestr MPZP w Gminie Mielec.

Tabela 2. Obiekty sakralne na terenie gminy Mielec.

Tabela 3. Cmentarze występujące na terenie gminy Mielec.

Tabela 4. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa podkarpackiego z terenu Gminy Mielec

Tabela 5. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków województwa podkarpackiego z terenu Gminy Mielec.

Ryc. 1. Położenie Gminy Mielec na tle powiatu mieleckiego (źródło: <https://gmina.mielec.pl/polozenie-gminy>).

Uzasadnienie

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami stanowi zadanie własne gminy zgodnie z przepisami ustawy o samorządzie gminnym.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na gminę obowiązek opracowania „Gminnego programu opieki nad zabytkami” uchwalanego przez Radę Gminy/Miasta na okres 4 lat.

Program opracowuje się na szczeblu krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym zgodnie z zakresem kompetencji.

Program opieki nad zabytkami ma na celu:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Mielec na lata 2025 - 2028 został opracowany na zlecenie Gminy Mielec przez Pracownię Archeologiczną „RELIKT” Judyta Nawrot - Bukowiec z siedzibą przy ul. Miejskiej 93/12B, 35-317 Rzeszów i pozytywnie zaopiniowany przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Przemyślu, Delegatura w Tarnobrzegu pismem nr T-IRN.5120.1.2024.SS z dnia 31 grudnia 2024 r.

Program podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

Treść programu jest załącznikiem nr 1 do niniejszej uchwały.